

मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

इस देश में छोटे-छोटे काम करनेवाले करीब ५ करोड़ ७० लाख लोग १२ करोड़ लोगों को रोजगार देते हैं। इनके उद्योगों में केवल ११ लाख करोड़ रुपयों की पूंजी लगी हैं। यह बातें जब सामने आई तो लगा की देश में स्वयंरोजगार के अवसर बढ़ने चाहिए। देश की आर्थिक स्थिति को ताकत देनेवाले निचले पायदानों पर जो लोग हैं, उनकी शक्ति को समझना चाहिए और उनके लिए अवसर उपलब्ध करने चाहिए और इस मूल चिंतन में से ये मुद्रा की कल्पना आई है।

- नरेंद्र मोदी
प्रधानमंत्री, भारत

देवेंद्र फडणवीस
मुख्य मंत्री
महाराष्ट्र

शुभेच्छा

केंद्र शासनाच्या मुद्रा योजनेची माहिती आणि यशकथा असलेल्या कॉफी टेबल बुकचे प्रकाशन लातूर जिल्हा मुद्रा बँक समन्वय समितीतर्फे कारण्यात येत आहे, ही समाधानाची बाब आहे.

देशातील उद्यामशीलतेचा विकास होण्यासाठी केंद्र आणि राज्य शासन विविध उपक्रम राबवित आहे. त्यात मुद्रा योजना हे प्रभावी माध्यम असून लहान व्यवसायिकांना भांडवल उभे करण्यासाठी तिची मोलाची मदत होत आहे. महाराष्ट्राने या योजनेत बजावलेली कामगिरी देशात अव्वल असून लातूर जिल्ह्यातही योजनेला उत्तम प्रतिसाद मिळाला आहे. या योजनेच्या मदतीने आर्थिक विकास साधण्यात यशस्वी झालेल्या जिल्ह्यातील तरुण व्यावसायिकांच्या यशकथा सर्वापर्यंत पोहोचविण्याचा समितीचा हा उपक्रम स्तुत्य आहे. या योजनेच्या प्रचार आणि प्रसारासाठी हे कॉफी टेबल बुक निश्चीतच उपयुक्त ठरेल, असा विश्वास वाटतो.

(देवेंद्र फडणवीस)

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

सुधीर मुनगंटीवार
मंत्री
वित्त आणि नियोजन, वने
महाराष्ट्र राज्य

मंत्रालय
मुंबई ४०० ०३२
दि. ५ मार्च २०१८

शुभेच्छा

लातूर जिल्हाधिकारी कार्यालयातर्फे प्रकाशित केल्या जाणाऱ्या मुद्रा योजनेच्या यशोगाथाच्या प्रकाशनानिमित्त जिल्हाधिकारी व त्यांच्या सहकारीवर्गाचे अभिनंदन व मनःपुर्वक शुभेच्छा!

मुद्रा योजनेच्या अंमलबजावणीत राज्यात लातूर जिल्ह्याची कामगिरी चांगली आहे. या वर्षी तर उद्दीष्टपुर्ती वेळेआगोदरच झाल्याने वाढीव उद्दीष दिले गेले आहे, ते देखील साध्य होईल असे दिसते. आपल्या सर्वांची ही कामगिरी निश्चितच कौतुकास्पद आहे. देशातील तरुणाईला रोजगार व त्या अनुषंगाने आत्मविश्वास देण्यासाठी मा. प्रधानमंत्री नरेंद्रभाई मोर्दीच्या प्रेरणेने 'प्रधानमंत्री मुद्रा योजना' सुरु झाली आहे. या योजनेमार्फत बेरोजगारांना कर्ज पुरवठा करून त्यांना व्यवसायासाठी प्रोत्साहित केले जाते. राज्यात आपण या योजनेचा प्रचार, प्रसार व समन्वय करण्याकरिता विशेष प्रयत्न सुरु केले केले आणि त्याचा परिपाक म्हणून या योजनेची चांगली फलश्रुती समोर येत आहे. प्रधानमंत्री मुद्रा योजना ही केवळ शासनाची एक योजना नाही तर लोकांचे आयुष्य घडविणारी एक चळवळ आहे, असे म्हटले तर वावगे ठरणार नाही. मी स्वतः या योजनेच्या कार्यवाहीबाबतचा अहवाल नित्यनियमाणे घेत असतो. फक्त जिल्ह्यातील मोठी गावे आणि शहरेच नव्हे तर, छोट्या-मोठ्या खेड्यात, छोटा-मोठा व्यवसाय सुरु करण्याची आकांक्षा बाळगून असलेल्या तरुणांचे स्वज्ञ साकार झाले पाहिजे, अशा सुचना मी अधिकाऱ्यांना दिल्या आहेत. व्यावसायिकांचे मेळावे, कार्यशाळा घेणे, त्यांना प्रशिक्षण देणे, चर्चासत्रांचे आयोजन करणे तसेच निरनिराळ्या क्षेत्रातील यशस्वी उद्योजक आणि तज्ज्ञ व्यक्तींच्या मार्गदर्शनाने तांत्रिक सल्ला मिळवून देण्याचे काम अगदी मनापासुन झाले तर मुद्रा योजना एखाद्याच्या जीवनाचा कायापालट करू शकते आणि म्हणूनच लोकांच्या स्वज्ञांना वास्तवात आणण्यासाठी या योजनेच्या अंमलबजावणीवर आम्ही लक्ष केंद्रीत केले आहे.

लातूर जिल्ह्यातील मुद्रा योजनेतून व्यवसाय सुरु करू इच्छिणाऱ्या सर्वांसाठी हे पुस्तक प्रेरणादायी ठरेल अशी आशा बाळगतो.

(सुधीर मुनगंटीवार)

मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

संभाजीराव पाटील निलंगेकर
मंत्री
कामगार, कौशल्य विकास,
माझी सैनिक कल्याण,
भुकंप पुर्नवसन
महाराष्ट्र राज्य
तथा पालकमंत्री, लातूर जिल्हा

मंत्रालय
मुंबई ४०० ०३२
दि. ५ मार्च २०१८

शुभेच्छा

प्रधानमंत्री मुद्रा बँक योजनेच्या प्रचारासाठी मुद्रा बँक समन्वय समिती, लातूरच्या माध्यमातून काढण्यात येत असलेल्या यशोगाथा पुस्तकाला मनःपुर्वक शुभेच्छा! मा. प्रधानमंत्री श्री. नरेंद्रजी मोदी यांच्या संकल्पनेतून ही योजना प्रत्यक्षात आली आहे. मा. मुख्यमंत्री श्री. देवेंद्रजी फडणवीस यांच्या नेतृत्वाखाली राज्य सरकार या योजनेची यशस्वी अंमलबजावणी करीत लाखो बेरोजगारांच्या कौशल्याला अर्थिक पाठबळ देवून त्यांना स्वावलंबी करीत आहे. आज देशभरात मुद्रा बँक योजनेच्या माध्यमातून बेरोजगार असलेल्या, परंतु अंगी कौशल्य बाळगुन असलेल्या तरुणांना निश्चितपणे कर्ज मिळण्याची सुविधा निर्माण झाली आहे. राष्ट्रीयकृत आणि खासगी बँकानी मुद्रा कर्ज वाटपामध्ये ज्या पद्धतीने सकारात्मकता दाखविली आहे ती अभिनंदनीय आणि कौतुकास्पद आहे. छोट्या-छोट्या घटकांना बँका कर्ज देत नाहीत ही प्रतिमा मुद्रा बँक योजनेच्या निमित्ताने बदलत असून याचा मनस्वी आनंद आहे. या योजनेच्या सकारात्मक अंमलबजाणीमुळे रोजगाराची समस्या सुटण्याच्या मार्गावर आहे. कौशल्य विकास योजनांच्या माध्यमातून विविधांगी कौशल्य आत्मसात करणाऱ्या तरुणांना या योजनेमधून तात्काळ कर्ज उपलब्ध होते, हे योजनेचे बलस्थान आहे. अर्थिकदृष्ट्या स्वावलंबी होण्याच्या दिशेने बेरोजगारांना बळ देणारी ही योजना आहे. बँकानी आलेल्या अर्जावर तातडीने निर्णय घेवून कर्ज मंजूरीची प्रक्रिया अधिक सुलभ करावी. त्यामुळे जिल्ह्यातील नव्याने उभ्या राहणाऱ्या स्वयंरोजगारांना चालना मिळेल. परिणामी जिल्ह्यातील दरडोई उत्पन्न वाढेल.

मुद्रा योजनेच्या सकारात्मक अंमलबवणीसाठी या योजनेच्या समन्वय समितीचे अध्यक्ष जिल्हाधिकारी, जिल्हा अग्रणी बँकेचे व्यवस्थापक, सर्वच बँकाचे शाखाधिकारी आणि लाभार्थ्यांचे मी अभिनंदन करतो आणि शुभेच्छा देतो.

(संभाजी पाटील निलंगेकर)

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

जी. श्रीकांत
जिल्हाधिकारी
तथा
अध्यक्ष, मुद्रा बँक योजना
समन्वय समिती, लातूर

शुभेच्छा

₹

भारतीय अर्थव्यवस्था श्रमिकांच्या हातावर उभी असल्याचे म्हटले जाते. अंगी विविध कौशल्ये, कला-गुण असतानाही केवळ अर्थिक दुर्बलतेमुळे हा घटक स्वतःच्या पायावर मजबूतपणे उभा राहु शकत नाही. ही बाब लक्षात घेवून मा. प्रधानमंत्री श्री. नरेंद्र मोदी यांनी अशा वंचित घटकांना विकासाच्या आणि राष्ट्र उभारणीच्या मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी प्रधानमंत्री मुद्रा बँक योजना सुरु केली. सर्वसामान्य विशेषतः बेरोजगार तरुण-तरुणींना स्वावलंबी करून त्यांना स्वतःच्या पायावर उभे करण्याला बळ देणारी योजना म्हणून या योजनेचा उल्लेख करावा लागेल. सरकारच्या धोरणानुसार जिल्ह्यातील बँकांनी या योजनेच्या अंमलबजावणीत गतिमानता आणली. त्यामुळे अर्थिकदृष्ट्या दुर्बल समजाल्या जाणाऱ्या लहान घटकांच्या चेहेच्यावर हसू फुलवताना पाहून समाधान वाटते. जिल्ह्यातील बँकांनी या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी सातत्याने लक्ष दिले. विशेषतः शिशु गटामधील छोटे व्यावसायिक आपल्या स्वप्नांना साकार करू शकले. महिलांना प्राधान्य देण्याच्या निर्णयामुळे या योजनेतून महिला सक्षमीकरणाचाही उद्देश सफल होताना दिसतो आहे. आपापल्या कौशल्याप्रमाणे तरुणांना आपला उद्योग सुरु करता आला. त्यामुळे अनेकांना स्वतःच्या पायावर उभे राहता आले. यापुढेही अनेकांना आपला व्यवसाय या योजनेच्या कर्जातून उभारण्याची संधी आहे. कागदपत्रांची कटकट नसणे, तसेच विना जामिन आणि तारण न ठेवता कर्ज उपलब्ध करून देणे हा या योजनेचा सक्सेस फॅक्टर आहे, असे म्हणावे लागेल. लातूर जिल्ह्यात मुद्रा योजनेची अंमलजावणी चांगल्या पद्धतीने होत आहे. यापुढच्या काळात याला आणखी वेग देण्याचा मानस आहे. त्यातही आमचे शिशु गटामध्ये कर्ज वाटप करण्यास अग्रक्रम राहणार आहे. त्याचबरोबर महिलांना त्यांच्या घरातून सुरु केलेल्या गृह उद्योगाला कर्ज प्राधान्याने उपलब्ध करून द्यावे, अशा सूचना बँकांच्या अधिकाऱ्यांना दिल्या आहेत. नवउद्योजकांना शुभेच्छा!

जी. श्रीकांत (भाप्रसे)

₹ मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

मुद्रा योजना काय आहे?

माननीय प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदीजींच्या शब्दात...

मा. प्रधानमंत्र्यांनी मुद्रा योजनेच्या उद्घाटनप्रसंगी केलेल्या भाषणात त्यांचे विचार सविस्तरपणे मांडले होते. सर्व संबंधितांना प्रेरक ठरणारे त्यांचे हे भाषण.

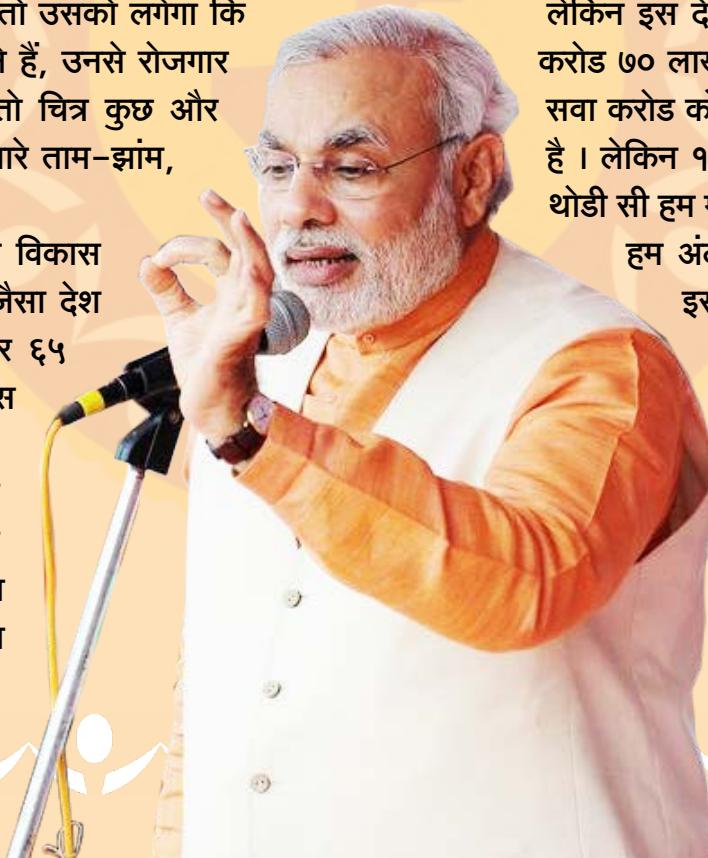
उपस्थित सभी महानुभाव, हमारे देश में अनुभव यह आता है कि बहुत सी चीजें Perception के आसपास मंडराती रहती हैं। और जब बारीकी से उसकी ओर देखें तो चित्र कुछ और ही नजर आता है। जैसे एक सामान्य व्यक्ति से पुछो तो उसको लगेगा कि भई, ये जो बड़े-बड़े उद्योग हैं बड़े-बड़े उद्योग घराने हैं, उनसे रोजगार ज्यादा मिलता है। लेकिन अगर बारीकी से देखें तो चित्र कुछ और होता है, इसमें इतनी ज्यादा पुंजी लगी है। इतने सारे ताम-झांम, हवाबाजी... यह सब हम देखते आए हैं।

लेकिन अगर बारीकी से देखें तो ultimately हम विकास में हैं। रोजगार हमारी प्राथमिकता है और भारत जैसा देश जिसके पास Demographic dividend हो, जहां पर ६५ प्रतिशत जनसंख्या ३५ से कम आयु की हो, उस देश ने अपने विकास की जो भी नीतीयां बनानी हो, उसके केंद्र में ये युवा शक्ति होनी चाहिए। अगर वो बराबर Match कर लिया, तो हम नई ऊंचाईयों को पार कर सकते हैं। ये जितने बड़े-बड़े उद्योगों की हम चर्चा सुनते आये हैं, उसमें सिर्फ एक करोड २५ लाख

लोगों को रोजगार मिलता है। सवा सौ करोड वाले देश में सवा करोड लोगों को रोजगार, ये जो बहुत बड़े-बड़े लोग जिसके लिए दुनिया में चर्चा रहती है, आधा अखबार जिनसे भरा पड़ा रहता है, वो देते हैं।

लेकिन इस देश में छोटे-छोटे काम करने वाले व्यक्ति करीब ५ करोड ७० लाख लोग, १२ करोड लोगों को रोजगार देते हैं। उन सवा करोड को रोजगार देने के लिए बहुत सारी व्यवस्थाएं सक्रिय हैं। लेकिन १२ करोड लोगों को रोजगार देने वाले लोगों के लिए थोड़ी सी हम मदद करें, तो कितना बड़ा फर्क आ सकता है इसका

हम अंदाज कर सकते हैं। और इस ५ करोड ७५ लाख इस क्षेत्र में काम करने वाले लोग हैं, जो स्वरोजगार एक प्रकार से हैं। दर्जी होंगे, कुम्हार होंगे, टायर का पंकचर रिपेर करने वाले लोग हैं, साइकिल की repairing करने वाले हैं, अपनी एक ऑटो रिक्षा लेकर के काम करने वाले लोग हैं, सब्जी बेचने वाले, गरीब-गरीब लोग हैं... उनका पूरा जो कारोबार है, उसमें ज्यादा से ज्यादा हिसाब लगाया जाए, तो ११ लाख करोड रुपयों से

ज्यादा उस में पूँजी नहीं लगी है। यानी सिर्फ ११ लाख करोड रुपयों की पूँजी लगी है, ५ करोड ७५ लाख उसका नेतृत्व कर रहे हैं, और १२ करोड लोगों का पेट भरते हैं।

ये बातें जब सामने आई तो लगा कि देश में स्वरोजगारी के अवसर बढ़ाने चाहिए। देश की Economy को ताकत देने वाला जो निचले पायदानों पर जो लोग हैं, उनकी शक्ति को समझना चाहिए और उनके लिए अवसर उपलब्ध कराने चाहिए और इस मूल चिंतन में से ये मुद्रा की कल्पना आई है। मेरा अपना एक अनुभव इसमें काम कर रहा था, क्योंकि सिर्फ आर्थिक जगत के लोगों के आंकड़ों के आधार पर निर्णय करना, इतना सरल नहीं होता है। लेकिन कभी-कभी अनुभव भी बहुत काम आता है।

मैं गुजरात में मुख्यमंत्री रहा तो मैंने पतंग उद्योग की तरफ थोड़ा ध्यान दिया। अब गुजरात में पतंग एक बड़ा त्योहार के रूप में मनाया जाता है, और ज्यादातर, अब वो पूरा Environment Friendly Industry है, Cottage Industry है। और लाखों की तादाद में गरीब मुसलमान उस काम में लगा हुआ है। ९० प्रतिशत से ज्यादा पतंग बनाने व कबाड़ का काम गुजरात में मुसलमान कर रहा है, लेकिन वो वही पुरानी चीजें करता था। वो पतंग अगर उसको ट्रायकलर तीन कलर का बनाना है तो तीन कलर के कागज लाता था पेस्टिंग करता था और फिर पंतग बनाता था। अब दुनिया बदल चुकी है तीन कलर का कागज प्रिंट हो सकता है, टाइम बच सकता है। तो मैंने चेन्नई की एक Institute को काम दिया कि जरा सर्वे किजिए कि इनकी मुसीबत क्या है,

कठिनाईयां क्या हैं, अनुभव ये आया कि छोटे-छोटे लोगों को थोड़ी पैकेजिंग सिखा दिया जाए, आप उसमें कितना बड़ा बदलाव ला सकते हैं। मुझे आज कहने से आनंद होता है कि जो करीब ३५ करोड का पतंग का विजनेस था, थोड़ी साधन सामग्रीका वो पतंग का उद्योग ५०० करोड क्रॉस कर गया था।

फिर मेरी उसमें जरा रुचि बढ़ने लगी तो मैं कई चीजें नई-नई करने लगा। बांस... बांस वो लाते थे असम से। कारण क्या तो पतंग में जिस बांस के पट्टे की जरूरत होती है वो साइज का बांस गुजरात में उत्पन्न नहीं था तो मैंने ये जेनेटिक इंजीनियरिंग वालों को पकड़ा। मैंने कहा बांस हमारे यहां ऐसा क्यों न हो दो गाठ के बीच अंतर ज्यादा हो ताकि वो हमारा ही लोकल बांस का Product उसको आ जाए। बास वो बाहर से लाते हैं तो उसको फाइनेंस की व्यवस्था हो फिर मैंने एडवरटाइजमेंट कम्पनी को बुलाया मैंने कहा जरा पतंग वालों के साथ बैठों पतंग के ऊपर कोई एडवरटाइजमेंट का काम हो सकता है क्या उनकी कमाई बढ़ सकती है।

छोटी-छोटी चीजों को मैंने इतना ध्यान दिया था और मुझे इतना आनंद आया था उस काम में I'm Talking about 2003-04 कहने का मेरा तात्पर्य यह था कि जो बिल्कुल उपेक्षित सा काम था उसमें थोड़ा ध्यान दिया गया, फायनेंस की व्यवस्था की गई, और तेज गति से आगे बढ़ाया। ये ताकत सब दूर है। आप देखिए... हर गांव में दो-चार मुसलमान बच्चे ऐसे होंगे, इतने Innovative होते हैं

Technology में ईश्वरदत्त उनको कृपा है ।

वो तुरंत चीजों को पकड़ लेते हैं । आप एक ताला उसको रिपेयर करने को दीजीए, वो दूसरे दिन वो ताला वैसा बना के दे देगा । जिनके हाथों में ये परम्परागत कौशल है ऐसे लोगों को अगर हम मदद करें और कर्ज तो वो कुछ गिरवी रखें तब मिले तो उसके पास तो गिरवी रखने के लिए कुछ नहीं है सिवाय कि उसका ईनाम । उसकी सबसे बड़ी पूँजी है उसका ईमान । ये गरीब इंसान की जो पूँजी है, ईमान । उस पूँजी के साथ मुद्रा अपनी पूँजी जोड़ना चाहता है, ताकि वा सफलता की कुंजी बन जाए और उस दिशा में हम काम करना चाहते हैं ।

कुम्हार है, अब बिजली गांव में पहुंच गई है । वो भी चाहता है कि मैं मटकी बनाता हूँ और चीजे बनाता हूँ । लेकिन अगर Electric Motor लग जाए तो मेरा काम ते हो जाएगा । लेकिन Electric Motor खरीदने के लिए पैसा नहीं है । बैंक के लिए उनके पास इतना समय भी नहीं है और उतना नेटवर्क भी नहीं है । लेकिन मैं आज, यहाँ बैंक के बड़े-बड़े लोग बैठे हैं । मेरे शब्द लिख करके रखिए । एक साल के बाद बैंक वाले Queue लगाएंगे मुद्रा वालों के यहाँ और कहेंगे भई ५० लाख हमको Client दे दीजीए ।

क्योंकि अब देखिए प्रधानमंत्री जन-धन योजना में हिन्दुस्तान की बैंक सेक्टर ने जो काम किया है, मैं जितना अभिनंदन करू उतना कम है जी, जितना अभिनंदन करू उतना कम है । कोई सोच नहीं सकता था, क्योंकि बैंक कक्षे संबंध में एक सोच बनी हुई थी कि बैंक यानी इस दायरे से

नीचे नहीं जा सकते । तो बैंक के लोगों ने गर्मी के दिनों में गांव-गांव घर-घर जा करके गरीब की झोपड़ी में जा करके उसको देश की फाइनेंस की Main Stream में लाने का प्रयास किया और इस देश के १४ करोड़ लोगों को, १४ करोड़ लोगों को बैंक खाते से जोड़ दिया । तो ये ताकत हमने अनुभव की है तो उसका ये अलग एक नया Step है ।

आज वैसे एक ओर भी अवसर है SIDHI का रजत जयंती वर्ष है । SIDHI २५ साल की उम्र हो गई और मूलत: SIDHI का कारोबार इसी काम से शुरू हुआ था, छोटे छोटे लोगों को लेकिन जितनी तेजी से क्योंकि भारत देश rhythmic way में progress करे तो अपेक्षाएं पूरी नहीं होंगी । हमने उस rhythm को बदलकर के Jump लगाने की जरूरत है । हमने दायरा बढ़ाने की जरूरत है । हमने आधिक लोंगों को इसके अंदर जोड़ने की आवश्यकता है और सामान्य नागरिकका अपना अनुभव है ।

आप देखिए हिन्दुस्तान में जहां women self help group भी चलते हैं, पैसों के विषय में शायद ऐसी ईमानदारी कहीं देखने को मिलेगी नहीं । उनको अगर ५ तारीख को पैसा जमा करवाना है तो १ तारीख को जमा करवाकर आ जाती हैं । बचत हमारे यहाँ स्वभाव है, उसको और जरा ताकत देने की आवश्यकता है । हमारी परम्परागत वो शक्ति है ।

मुद्रा बैंक के माध्यम से व्यवसाय के क्षेत्र में, स्वरोजगार के क्षेत्र में, उद्योग के क्षेत्र में जो निचले तबके पर आर्थिक व्यवस्था में रहे हुए लोग हैं, वे हमारा सबसे बड़ा client, हमारा सबसे बड़ा target group है । हम उसी पर Focus

करना चाहते हैं। इन ५ करोड ७५ लाख जो छोटे व्यापारी हैं और उनका average कर्ज कितना है? पूरे हिन्दूस्थान में ११ लाख करोड की उनके पास पूँजी है total पूरे देश में कोई ज्यादा amount नहीं है वो और average कर्ज निकाला जाए तो यूनिट का average कर्ज १७ thousand है सिर्फ। १७ thousand है, यानि कुछ नहीं है। अगर उसको एक लाख के कर्ज की ताकत दे दी जाए। उसको इतना अगर जोड़ दिया जाए और ये ११ लाख करोड है वो एक करोड है वो एक करोड तक अगर पहुंच जाए। हम कल्पना कर सकते हैं देश की economy को GDP को नीचे से ताकत देने का इतना बड़ा force जो कि untapped कभी था।

और इसलिए जब हम प्रधानमंत्री जन-धन योजना लेकर के आए थे तब हमने कहा था, जहां बैंक नहीं उसको बैंक से जोड़ेंगे। आज जब हम मुद्रा लेकर के आए हैं, तो हमारा मंत्र है जिसको funding नहीं हो रहा है, जो un-funded है, उसको funding करने का हम बीड़ा उठाते हैं।

यह एक ऐसी व्यवस्था है, जिसमें शुरू के समय में सामान्य व्यक्ति जाएगा यह संभव नहीं है क्योंकि बेचारों को अनुभव बहुत खराब है। वो कहता है भई मुझे तो साहूकार से ही पैसा लेना पड़ता है। 24 percent, 30 percent interest देना पड़ता है, वो ही मुझे आदत हो गई है। वो विश्वास नहीं करेगा कि उसको इस प्रकार से ऋण मिल सकता है। हम ये एक नया विश्वास पैदा करना चाहते हैं कि आप देश के लिए काम कर रहे हो, देश के विकास के भागीदार हो, देश आपके लिए

चिंता करने के लिए तैयार है। ये message मुझे देना।

और ये मुद्रा के Concept के द्वारा, उसी दिशा में हम आगे बढ़ना चाहते हैं। हमारे देश में agriculture sector में value addition इतीनी बड़ी संभावनाएं हैं। अगर उसकी एक विधा को develop कर दिया जाए हमारे किसान को कभी संकटों से गुजरना नहीं पड़ेगा। और ये छोटे-छोटे entrepreneur के माध्यम से ये पूरा network खड़ा किया जा सकता है जो सामान्य किसान, जो सामान्य पैदावार करता है, उसमें का value addition काम करें। और स्थानीय स्तर पर करे। कोई बहुत बड़ी व्यवस्था की आवश्यकता नहीं है। अपने आप उसका काम आगे बढ़ जाएगा।

और हम देखते हैं कि आम उसको बेचना है, तो बेचारे को बड़ा कम पैसा मिलता है लेकिन एक अगर एक छोटा unit सा भी हो, आम में से आचार बना दे तो ज्यादा पैसा मिलता है और आचार को भी अच्छा बढ़िया bottle में packing करे तो और ज्यादा पैसा मिलता है और कोई अभिनेत्री bottle लेकर खड़ी हो जाए तो और ज्यादा पैसा मिलता advertising है होता है तो।

यानी वक्त बदल चुका है, branding advertising इन सारी चीजों की जरूरत पड़ गई है। हम छोटे-छोटे लोगों को ताकत देना चाहते हैं। और उनको अगर ताकत मिलती है तो देश की economy की नीचे धरातल, जितनी ज्यादा मजबूत होगी, उतनी देश की economy को लाभ होने वाला है। जब मैंने ये आकड़े बताए तो आप भी चौंक गए होगे कि

इतना बड़ा तामझाम से सवासो करोड लोग रोजगार पाते हैं। और जिसकी और कोई देखता नहीं हैं, १२ करोड लोगों के पेट भरता है। कितना बड़ा अंतर है। ये जो १२ करोड लोग हैं २५ करोड को रोजगार देने की ताकत रखते हैं। वो potential पड़ा है। और ज्यादा कोई शासकीय व्यवस्था में बड़े बदलाव की भी जरूरत नहीं है। थोड़ी संवेदनशीलता चाहिए, थोड़ी समझ चाहिए और थोड़ा proactive role चाहिए।

मुद्रा एक ऐसा platform खड़ा किया गया है, जिस platform के साथ इसको आज छोटी-मोटी finance की व्यवस्थाएं चल पड़ी है। दुनिया में कई जगह पर प्रयोग हुए हैं micro finance के लिए। मैं चाहूंगा कि हम पूरे विश्व में micro finance के जो successful model हैं हम भी उसका अध्ययन करें। उसमें जो अच्छाइयां हैं जो हमारे suitable लिए हैं, हम उसको adopt करें। और हिन्दुस्थान इतना बड़ा देश है कि जो चीज नागालैंड में चलती है वो महाराष्ट्र में चलेगी जरूरी नहीं है। विविधता चाहिए। और विविधताओं के अनुसार स्थानीय आवश्यकताओं के अनुसार अपने मॉडल बनाएं उसकी requirement करें। वरना दिल्ली में बैठे tailor के लिए ये और फिर कहेंगे कि तुमको ये मिलेगा तो मेल नहीं बैठेगा। जो वहां है उसी को पूछना पडेगा कि भई बताओं तुम्हारे लिए क्या जरूरत है? ये अगर हमने कर दिया तो हम बहुत बड़ी मात्रा में समाज के इस नीचे के तबके को मदद कर सकते हैं।

जिस प्रकार से सामान्य व्यक्ति की चिंता करना ये हमारा

प्रयास है और आपने इस सरकार के एक-एक कदम देखें होंगे, गतिशीलता तो आप देखते ही होंगे। वरना सामान्यतः देश में योजनाओं की घोषणा को ही काम माना जाता था। आप रोज नई योजना की घोषणा करो तो अखबार के आधार के पर देश को समझने वाले जो लोग हैं वो तो यही मानते हैं कि, वाह! देश बहुत आगे बढ़ गया। और दो-चार साल के बाद देखते हैं कि वही रह गए। हमारी कोशिश है योजनाओं को धरती पर उतरना।

प्रधानमंत्री जन-धन योजना ये सीधी-सीधी दिखती है। इस योजना का दुनिया में सबसे बड़ा का काम। गैस सब्सिडी में। १३ करोड लोगों के गैस सब्सिडी सिलेंडर, सब्सिडी सीधी उसके बैंक खाते में चली गई। यानी अगर एक बार निर्णय करें कि इस काम को पूराकरना है और हर काम को आप देखिए जब हमने १५ अगस्त को प्रधानमंत्री जन-धन योजना की बात कही करीब-करीब सवा सौ दिन के अंदर उस काम काम को पूरा कर दिया।

जब हम प्रधानमंत्री जन-धन योजना के बाद हम आगे बढ़े सौ दिन के भीतर-भीतर हमने पहल का काम पूरा कर दिया।

और आज जब बजट के अंदर घोषणा हुई, ५० दिन भी नहीं हुए, वो आज योजना आपके सामने रख दी। और ये Functional होगी और उसका परिणाम मैं कहता। और ये होगी और उसका परिणाम मैं कहता हूं एक साल मैं ज्यादा समय नहीं कहता। एक साल के भीतर-भीतर हमारी जो Established Banking System है, वो मुद्रा के

मॉडल की ओर जाएगी मैं दावे के साथ कहता हूं इसकी ताकत पहचान में आने वाली है। हम एक लचीली बैंकिंग व्यवस्था खड़ी करेंगे, एक बहुत बड़ी ऑफीस चाहिए, कोई एयरकंडीशन की जरूरत नहीं है। ऐसे Bare footed बैंकर्स तैयार हो सकते हैं जो मुद्रा के मॉडल पर बड़ी-बड़ी बैंकों का काम भी कर सकता है।

आने वाले दिनों में कम से कम धन लगा करके भी ज्यादा से ज्यादा लोगों को रोजगार देने का काम सरलता से हो सकता है और ये लोग जो संकट से गुजरते हैं, ब्याज के चक्र में गरीब आदमी मर जाता है। उसको बचाना है और उसकी जो ताकत है उसके लिए अवसर देना है उस अवसर की दिशा में काम कर रहे हैं, जिस प्रकार से देश में ये जो बेरोजगार वर्ग है उसकी जितनी चिंता करते हैं, उतनी ही देश के किसान की चिंता करना उतना ही जरूरी है।

हमारा देश का किसान प्राकृतिक संकटों से जूझ रहा है। गत वर्ष, वर्षा कम हुई। वर्षा कम होने के कारण वैसे ही किसान मुसीबत से गजारा कर रहा था और इस बार जितनी मात्रा में बेमौसमी वर्षा और ओले गिरना। इतनी तबाही हुई है किसान की। हमने मंत्रीयों को भेजा था। खेतों में जा करके किसानों से बात करके परिस्थिती का जायजा लिया। कल इन सारे मंत्रियों से मैंने डिटेल में रिपोर्ट ली थी। इन किसानों को हम क्या मदद कर सकते हैं। और मैंने पहले दिन कहा था कि किसान को इस मुसीबत से बचाना, उसका साथ देना, उसको संकटों

से बाहर लाना। ये सरकार की, समाज की, हम सबकी जिम्मेदारी है और किसान की चिंता करना ये आवश्यक है।

Natural calamity पहले भी आई है। लेकिन सरकार के जो Parameter रहे हैं, उन Parameters में आज के संकट में किसान को ज्यादा मदद नहीं मिल सकती है। और इसलिए ये संकट की व्यापकता इतनी है और उस समय है जबकि उसको फसल लेकर के बाजार में जाना था। एक प्रकार से उसके नोटों का बंडल ही जल गया, इस प्रकार से हम कह सकते हैं। इतना बड़ा उसका, उसका पूरा पसीना बहाया हुआ उसका, ये हालत हुई है। और इसलिए हमने insurance company को भी आदेश किया है कि बहुत ही proactive होकर के उनकी मदद की जाए। बैंकों को हमने आदेश किया है कि बैंक उनके जो कर्ज है, उनके संबंध में किस प्रकार से restructure करे ताकि उनको इस संकट से बाहर लाया जाए।

सरकार की तरफ से भी एक बहुत बड़ा अहंम निर्णय हम करने जा रहे हैं। अब तक खेत में ५० प्रतिशत से ज्यादा अगर नुकसान हुआ हो, तभी वो उस मदद पाने की list में आता है। ५० प्रतिशत से ज्यादा अगर नुकसान हुआ होगा तभी आपको मदद मिल सकती है। अगर ५० प्रतिशत से कम हुआ है तो मदद नहीं मिल सकती है। राज्यों के मुख्यमंत्रियों का भी ये एक सुझाव था कि साहब ये norms बदलना चाहिए। हमारे मंत्री अभी जाकर के आए, उन्होंने प्रत्यक्ष देखा, और ये सब

देखने के बाद एक बहुत बड़ा हमने एक महत्वपूर्ण निर्णय किया है कि अब किसान के वो जो ५० प्रतिशत के नुकसान वाला दायरा था उसको बदलकर के ३३ percent भी अगर नुकसान हुआ है तो भी वो किसान हकदार बनेगा।

उसके कारण मुझे मालूम है बहुत बड़ा बोझ आने वाला है, लेकिन किसान को ५० प्रतिशत वाले हिसाब में रखने से उसको ज्यादा लाभ नहीं मिलेगा। ३३ percent जो कि कईयों की मांग थी, उसको हमने स्वीकार किया है।

दूसरा विषय है उसको जो मुआवजा दिया जाता है। देश में आजादी के बाद सबसे बड़ा निर्णय पहली बार हुआ है ५० प्रतिशत को ३३ प्रतिशत लाना। और दूसरा महत्वपूर्ण आजादी के बाद इतना बड़ा jump नहीं लगाया है, किसानों को मदद करने में हम इतना बड़ा jump इस बार लगा रहे हैं। और आज उसको जो मदद करने के सारे parameters हैं, उसको अब डेढ़ गुना कर दिया जाएगा। अगर उसको नुकसान में पहले १०० रुपया मिलता था, १५० मिलेगा, लाख मिलता था डेढ़ लाख मिलेगा, उसकी मदद डेढ़ गुना कर दी जाएगी।

कभी हमारे यहां incremental होता था ५ incremental , 2 incremental , ५० प्रतिशत वृद्धि। और ये किसान को तत्काल मदद मिले। राज्यों ने सर्वे का काम किया है। भारत सरकार और राज्य सरकार मिलकर के उसको आगे बढ़ाएगी लेकिन मैं चाहता हूं हमारे देश के किसानों को जितनी मदद हो सके, उतनी मदद करने के लिए ये

सरकार संकल्पबध्द है। क्योंकि आर्थिक विकास की यात्रा में किसान का भी बहुत बड़ा योगदान है और हमारी जीवन नैया चलाने में भी किसान का बहुत बड़ा योगदान है। बैंक हो, insurance company हो, भारत सरकार हो, राज्य सरकार हो, हम सब मिलकर के किसान को दन संकट की घड़ी से हम बाहर लाएंगे। ऐसा मुझे पूरा विश्वास है।

फिर एक बार मैं SIDBI की इस रजत जयंती वर्ष के प्रारंभ पर उनको मैं बहुत-बहुत शुभकामना देता हूं और SIDBI आने वाले दिनों में नए लक्ष्य को लेकर के और नई ऊँचाइयों को पार करने में सफल होगा, ऐसी मेरी शुभकामनाएं हैं।

और मुद्रा प्रधानमंत्री मुद्रा योजना आने वाले दिनों में देश की आर्थिकस्थिती की, जो पक्की धरोहर है उसको जानदार बनाना, शानदार बनाने के काम में मुद्रा बहुत बड़ा काम करेगी। और ये पूंजी उसकी सफलता की कुंजी बने, इस मंत्र को हम चरितार्थ करेंगे। इसी एक शुभ आशय के साथ आज इस महत्वपूर्ण योजना को प्रारंभ करते हुए मुझे खुशी हो रही है, मेरी बहुत-बहुत शुभकामनाएं।

धन्यवाद।

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

सावित्राबाईच्या प्रयत्नांना 'मुद्रा'चा आधार

लात्तूर शहरातील पटेल चौकात भाजीवाल्या सावित्रा मावशी हे नाव कोणी ओळखत नाही, हे शक्यच नाही. पटेल चौकात राहणारे ६७ वर्षीय श्रीरंग भालेराव हे गेल्या अनेक वर्षांपासून भाजीपाला विक्रीचा व्यवसाय करतात. हातगाडा घेऊन गळगळी फिरुन ते भाजी विकतात. त्यांच्या या कामात त्यांची अर्थागिनी सावित्राबाईंही त्यांना मदत करतात. त्यांना दोन मुले असून ते ही याच व्यवसायात काम करतात. हा व्यवसाय कमी भांडवलात चालणारा असला तरी वाढलेली महागाई आणि लोकांची नानाविध आवडीची मागणी लक्षात घेऊन व्यवसाय वाढवावा लागतो खरा, परंतु त्यांच्याकडे पैसाच कमी असल्यामुळे व्यवसायाची वाढ होत नव्हती. भांडवल वाढवण्याची परिस्थिती नाही आणि कुठली बँकही कर्ज देत नाही. कारण तारण ठेवण्यासाठी त्यांच्याकडे तेवढी मालमत्ता नाही. जामीनदार मिळणे तर लांबचीच गोष्ट अशा परिस्थितीत सावित्राबाईंना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची माहिती मिळाली. या योजनेत विनाजामीन व विनातारण कर्ज मिळते, ही माहिती मिळताच त्यांनी पती श्रीरंग यांना घेऊन नजीकची बँक गाठली. केवळ नाव लिहून साही करण्याच्या पलीकडे साक्षर नसलेल्या सावित्राबाईंनी बँक अधिकाऱ्यांसमोर आपली अडचण मांडून भाजीविक्रीचा स्टॉल सुरु करण्यासाठी कर्जाची मागणी केली. बँकेनेही त्यांच्यातील काम करण्याची तळमळ लक्षात घेऊन

मुद्रा योजनेतून मदत करण्याची भूमिका घेतली. सहजतेने उपलब्ध होणारी कागदपत्रे दाखल केल्यानंतर महिनाभरात सावित्राबाईंना बँकेने कर्ज मंजूर केले.

त्यानंतर त्यांनी पटेल चौकात भाजी विक्रीचा स्टॉल सुरु केला. गेल्या काही दिवसांपासून त्या पतीच्या खांदाला खांदा लावून व्यवसाय करीत आहेत. भल्यापहाटे उठून पती-पत्नी बाजार समितीच्या बीटमधून भाजीपाला आणून स्टॉल आणि हातगाड्यांवर वेगवेगळ्या भाज्यांची मांडणी करतात. सकाळी ८ पासून पती व मुलगा हात गाड्यावरून तर सावित्राबाई स्टॉलवर बसून संध्याकाळ पर्यंत भाजी विक्रीचा व्यवसाय करतात. सावित्राबाई शिकलेल्या नसल्यातरी त्यांचा पैशाचा हिशेब मात्र पक्का आहे. स्वतःचा हिशेब तर त्या ठेवतातच परंतु संध्याकाळी पती आणि मुलांचाही हिशेब घेतात. संपूर्ण कुटुंब धार्मिक वृत्तीचे असल्यामुळे त्यांच्या आवांतर गरजा मुळीच नाहीत. आज हे कुटुंब अत्यंत सुखासमाधानाने जगत असून या संपूर्ण व्यवसायिक भरभराटीचे श्रेय प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेला असल्याचे सावित्राबाई सांगतात. असे म्हणतात, ज्या घराच्या निर्णय प्रक्रियेत स्त्रीचा सक्रिय सहभाग असतो त्याघराची भरभराट नक्की होते, यांचा प्रत्येय येथे आल्याशिवाय राहत नाही. घेतलेले कर्ज लवकर फेहून नव्याने पुन्हा अधिक कर्ज घेऊन हा व्यवसाय आणखी मोठा करण्याचा मनोदय सावित्राबाईंनी व्यक्त केलाय.

सावित्रा श्रीरंग भालेराव

₹ मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

निखिलला व्हायचंय मोठा बिझनेसमेन

ला तूरच्या शाहू, चौकात राहणारे शिवकांत शिकलपुरे एका खाजगी कंपनीत नोकरी करतात. एक मुलगा आणि एक मुलगी असा त्यांचा आटोपशीर संसार. परंतू मुलगा निखिल याला शिक्षणाची गोडी नसल्यामुळे त्याने १२ वी नंतर शिक्षण सोडले. मुलगी महाविद्यालयीन शिक्षण घेतेय. परंतू मुलाने शिक्षण सोडल्याची खंत त्यांना स्वस्थ बसू देत नव्हती. मुलाशी चर्चा केल्यानंतर तो व्यवसाय करायची इच्छा बोलून दाखवायचा. परंतू त्याला व्यवसाय उभा करून देण्याएवढे भांडवल शिकलपुरे यांच्याकडे नव्हते. ही खंत ते जवळच्या मित्रांकडे व्यक्त करायचे. त्यातच एके दिवशी त्यांच्या मित्राने त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजना सुरु झाल्याचे सांगितले. कोणत्याही तारणाशिवाय कर्ज उपलब्ध होणार असल्याचे कळताच शिवकांत शिकलपुरे यांनी आपला मुलगा निखिल याला ही माहिती दिली. दोधे पिता-पुत्र मिळून बँकेत गेले. मुलाने आपण काय व्यवसाय करू इच्छितो याची माहिती बँक व्यवस्थापकांना दिली. अनेक प्रश्नोत्तरे झाल्यानंतर व्यवस्थापकांनी कर्ज देण्याची तयारी दर्शवली. प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचे स्वरूप, त्याचा तपशिल बँक व्यवस्थापकांनी निखिल आणि त्याच्या वडिलांना समजावून सांगितला. कोणतेही तारण आणि जामिनदार लागणार

नसल्याचे समजताच शिकलपुरे पिता-पुत्र हरखून गेले. केवळ कर्ज मागणाऱ्याची काम करण्याची तीव्र इच्छा हाच एकमेव निकष या कर्जासाठी असल्याचे बँकेच्या व्यवस्थापकांनी त्यांना सांगितले. मुलाचा व्यावसायिक दृष्टिकोन लक्षात घेऊन सकारात्मक प्रतिसाद देत उचित कागदपत्रांच्या प्रक्रियेनंतर बँकेने निखिलला किंशोर गटातून किराणा व जनरल दुकान सुरु करण्यासाठी कर्ज दिले. आज या व्यवसायातून निखिल स्वतःच्या पायावर उभा टाकलाय. या पुढच्या काळात आपल्या दुकानाचा आणखी विस्तार करण्याचा निखीलचा मानस आहे. सध्या तो मुद्रा योजनेचा किंशोर गटाचा लाभार्थी आहे. शिक्षण सोडलेल्या निखिलने आता व्यवसायाबोरबरच मुक्त विद्यापीठातून पदवीचे शिक्षण घेणे सुरु केले आहे. दुसऱ्या बाजूला तो वडिलांना आणि बहिणीच्या शिक्षणाला आर्थिक हातभार लावतोय. ही किमया केवळ प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची असून आता मागे वळून न पाहता तो मोठा बिझनेसमेन होण्याचे स्वप्न पाहतोय. एवढेच नव्हे तर निखीलने आता मुद्रा योजनेचा लाभ आपल्या इतर बेरोजगार मित्रांना मिळवून देण्याचा चंग बांधला आहे. आपल्या मित्रांसोबत तो नेहमीच मुद्रा योजनेच्या फायद्याबाबत चर्चा करतो आणि व्यावसायासाठी प्रेरीत करतो.

निखिल शिकलपुरे

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

अर्चनाताईच्या आवडीला 'मुद्रा'चे 'समर्थ' बळ

लत्तूर शहरातील आर्यसमाज मंदिर परिसरात असणाऱ्या अर्चना नितीन सूर्यवंशी या उच्चशिक्षित महिलेला लहानपणापासूनच ड्रेस डिझायनिंगची आवड. आर्चना यांच्या सुखी संसाराला दृष्ट लागली आणि त्यांचे पती नितीन सूर्यवंशी यांचे निधन झाले. या दुर्दैवी प्रसंगाला पाच वर्षे उलटत आहेत. त्यांना एक मुलगी एक मुलगा असून मुलगी इयता बारावीत तर मुलगा आठवीत शिकतोय. पित्याचे छत्र हरवले तेव्हा लहान असलेली मुले हळू हळू मोठी होऊ लागली. त्यांच्या शिक्षणाचा खर्चही वाढला. पाठीमागे पती निधनाचे दुःख आणि समोर मुलांचे भविष्य यात अडकलेल्या अर्चना यांनी मोठ्या हिमतीने मनावर दगड ठेऊन मुलांच्या भविष्यासाठी लढायचे ठरवले. मुलांचा वाढता खर्च लक्षात घेऊन आपण दिवसभर घरात रिकामे बसणे त्यांना आवडले नाही. अशावेळी त्यांच्या अंगी लहानपणापासूनच असलेल्या कला गुणांची साथ मिळाली आणि त्यांनी घरच्या घरी काहीतरी व्यवसाय करायचे ठरवले. स्वतःची आवड लक्षात घेऊन त्यांनी मुर्लीचे रेडिमेड ड्रेस विक्रीचा घरगुती व्यवसाय सुरु केला. या व्यवसायाला त्यांनी 'समर्थ ड्रेसरिज' असे नाव दिले. त्यानंतर फर्मची नोंदणी करून त्याचे बँकेत खाते काढू घेतले. तुटपुंज्या भांडवलांवर सुरु केलेला हा व्यवसाय वाढवण्यासाठी मोठ्या भांडवलाची गरज होती परंतु त्यांना ते शक्य नव्हते. त्याचा घरगुती व्यवसाय कसाबसा सुरु असतानाच त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेबद्दल माहिती दूरदर्शन पाहताना मिळाली. बँकेत खाते तर होतेच त्यामुळे अर्चना यांनी बँकेत

जाऊन या योजनेबद्दलची माहिती घेतली. त्यांच्यातील व्यवसायाची जिद्द आणि आवड लक्षात घेऊन महराष्ट्र ग्रामीण बँकेने त्यांच्या पंखांना बळ द्यायचे ठरवले. कागदपत्रांच्या पूर्तीतेनंतर बँकेने त्यांना तत्काळ ५ लाखांचे कर्ज मंजूर केले. बँकेकडून कर्जरूपी भांडवल मिळताच व्यवसाय वृद्धीसाठी कायम अस्वरुद्ध असणाऱ्या अर्चना यांच्या स्वप्नांना पंख फुटले. ड्रेसरोबर शाळा, महाविद्यालयात होणाऱ्या गॅर्डरिंगच्या कार्यक्रमात लागणाऱ्या विविध वेषभूषांचा व्यवसाय करण्याचा त्यांनी निर्णय घेतला. अशा ड्रेसची मागणी लक्षात घेऊन त्यांनी थेट मोठी बाजारपेठ गाठून विविध महापुरुष, देवदेवता व तत्सम अनेक प्रकारच्या वेषभूषांची मोठ्याप्रमाणात खरेदी केली. हा व्यवसाय चांगल्यासितीने फुलला आहे. दोन वर्षांपूर्वी एकट्याने घरात बसून राहण्यापेक्षा काहीतरी केले पाहिजे या हेतूने वाईट प्रसंग विसरून व्यवसायिक झालेल्या अर्चना यांनी आज या व्यवसायात स्वतःसह इतर पंथरा भगिर्णीना रोजगार उपलब्ध करून दिलाय. महिला अबला नसून सबला असल्याचे समाजाला दाखवून देणाऱ्या अर्चना यांनी या सर्व यशाचे श्रेय प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या संकल्पनेतून साकारलेल्या मुद्रा योजनेला दिले आहे. ही योजना खच्या अर्थाते महिला सक्षमीकरणाचा महामार्ग आणि या योजनेतून तारण, जामीन अशा किंचकट प्रक्रियेशिवाय मिळाणारे कर्ज म्हणजे बेरोजगार तरुणाईसाठी राजमार्ग असल्याचे त्या सांगतात. त्यांचे 'समर्थ' नेतृत्व आता चांगलेच बहरत आहे.

अर्चना नितीन सूर्यवंशी

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

अर्चना चित्ते यांच्या स्वज्ञाना फुटले घुमारे

प्रयेक यशस्वी पुरुषामागे एका स्त्रीचा हात असतो, हे खरे असले तरी प्रत्येक यशस्वी स्त्रीच्यामागे एका पुरुषाचाही हात असतो हे सुधा तिकेच खरे आहे. आवडीची कला व्यवसायात परावर्तीत करणाऱ्या लातूरच्या अर्चना धर्मराज चित्ते यांच्याबाबतीत असेच काहीसे घडले आहे. बेताचीच आर्थिक परिस्थिती असलेल्या कुटुंबात जन्मलेल्या अर्चना या वाणिज्य शाखेच्या पदवीधर असून त्यांना लहानपणापासूनच शिवणकामाची आवड असल्याने महाविद्यालयीन शिक्षण घेत घरी त्या शिलाई काम करायच्या. अर्चना यांचा ६ वर्षापुर्वी हिप्पलगाव (ता. शिरूर अनंतपाळ) येथील धर्मराज चित्ते यांच्यासोबत प्रेमविवाह झाला. योगायोग म्हणजे धर्मराज यांनाही टेलरिंग कामाची आवड असल्याने अर्चना व धर्मराज यांच्या प्रेम ठाळा व्यावसायिकतेचीही जोड मिळाली. कोणाचीही मदत न घेता लग्नानंतर या दोघांनी घरातच शिवणकाम व्यवसाय सुरु केला. त्यांना एक मुलगा आणि एक मुलगी. मुले रांगत्याचे खेळते झाले. खेळत खेळत त्यांचे पावले शाळेत पडली. मुलगा चौथीत तर मुलगी तिसरीत एका नामवंत इंग्रजी शाळेत शिकत आहेत. मुलांच्या शिक्षणाचा खर्च भागवताना अर्चना व धर्मराज यांची आर्थिक कसरत सुरु झाली. वाढलेली महागाई आणि खर्च पाहता उत्पन्न वाढले पाहिजे, असे दोघांनाही मनोमन वाटायचे. उसणे पासणे करून या जोडीने शिलाईच्या दोन मशीन घेवून व्यवसाय वाढीच्या दृष्टीने पाऊल टाकले. ग्राहकांचाही त्यांना चांगला प्रतिसाद मिळू

लागला. तरीही व्यवसाय वृद्धीच्या स्वज्ञानी ते अस्वस्थ असायचे. अशा स्थितीत त्यांना टि.व्ही पाहताना एक आशेचा किरण दिसला. एका जाहिरातीतून त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची माहिती मिळाली. दुसऱ्या दिवशी सकाळी त्यानी नजीकची बँक गाठून विचारपूस केली. त्यांची व्यवसायाची जिद्द लक्षात घेवून बँकेने विनाजामीन विनातारण सहज प्रक्रियेनंतर प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून ५ लाखांवे अर्धसहाय्य केले आणि या जोडीला आकाश ठेण्ये झाले. ताबडतोब अर्चनांनी शिलाईच्या नव्या ९ मशीन खरेदी केल्या. काही वर्षापुर्वी स्वतःच्या रोजगारासाठी झगडणाऱ्या अर्चना आज एक यशवंत व्यवसायीक झाल्या असून त्यांनी स्वतः बरोबर इतर ११ महिलांना या व्यवसायात रोजगार उपलब्ध करून दिला आहे. लातुरात आयकॉन लेडीज टेलर या नावाने अर्चना सुपरिचित असून व्यवसायाच्या नावाप्रमाणे त्या इतर सुशिक्षीत बेरोजगार तरुणीसाठी खच्या आयकॉन ठरल्या आहेत. या संपुर्ण व्यवसायीक यशामागे प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या संकल्पनेतील प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची आर्थिक ताकद असून त्याशिवाय हे शक्य नव्हते, असे अर्चना सांगतात. त्यांचे यापुढचे स्वप्न असून प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेमुळे यापुर्वी त्यांनी पाहिलेल्या स्वज्ञाना आता घुमारे फुटले आहेत. इतक्यावर न थांबता भविष्यात हे कर्ज फेडून तरुण गटांतून आणखी मोठे कर्ज घेऊन फार मोठ्या उद्योजीका होण्याचा मनोदय त्या व्यक्त करतात.

अर्चना धर्मराज चित्ते

मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

गृहिणी झाल्या उत्तम व्यवसायिक

घरची हालाखीची परिस्थिती. राधाकिशन मुंदडा खाजगी नोकरीकरून पत्ती व दोन मुलांचा उदरनिर्वाह हभागवायचे. दोन्ही मुलांच्या वाढलेल्या शिक्षणाच्या खर्चामुळे राधाकिशन यांच्या पत्ती मंगल अस्वस्थ असायच्या. पतीच्या अर्थकारणाला आपणही काही तरी मदत करून मुलांना खुप शिकवायचे अशी त्यांची मनोमन इच्छा. इच्छा तिथे मार्ग, असे म्हटले जाते. अगदी त्याच पृष्ठदीने जमेल तशा अर्थर्जनातून मुलांना शिक्षणासाठी पुण्यात पाठवले. इकडे पतीला आर्थिक मदत म्हणून मंगल यांनी घरगुती मेस सुरु केली. शिक्षणासाठी लातुरातील मजगे नगर भागात राहणाऱ्या ५ मुली त्यांच्याकडे जेवायला येत असत. त्यातून जमेल तशी पुंजी गोळा करीत जिवणाची वाटचाल सुरु असतानाच २०१२ साली पती राधाकिशन मुंदडा यांचे निधन झाले आणि त्यांच्यावर दुःखाचा डोंगर कोसळला. आता त्यांच्यासमोर एकटीने संसार करण्याचा आणि मुलांना शिकवून मोठे करण्याचा पर्वताएवढा प्रश्न निर्माण झाला. पती निधनाच्या दुःखावर मात करीत वाणिज्य शाखेच्या पदवीधर असलेल्या मंगल यांनी घरगुती भोजनालयातून मिणाच्या पैशातून मुलांचे शिक्षण पुर्ण केले. एक मुलगा पुण्यातील नाम निकित सिंहगड कॉलेजातून एमसीए तर दुसरा पुण्याच्याच प्रख्यात सिम्बॉयसेस कॉलेजातून एमबीए झालाय. वडीलांचे छत्र हरवल्यानंतर इकडे एकटी पडलेल्या आईला मानसिक आधार देण्यासाठी दोन्ही मुलांनी पुणे कायमचे सोडून लातूर

गाठले. दोघेही सध्या खाजगी नोकरी करीत आईच्या भोजनालय व्यवसायात मदत करतात. मुले कमावते झाले असले तरी एकटीने घरी बसून काय करायचे? हा विचार करून मंगल यांनी घरगुती भोजनालयाचा व्यवसाय आणखी वाढवण्याचा विचार केला. परंतु भांडवलाची चणचण होती. त्या नजीकच्याच एका बँकेतील कर्मचाऱ्यांना टिफीन देण्याच्या निमित्ताने रोज बँकेत जायच्या. आधूनमधून व्यवसायगढीसाठी बँकेत कर्ज मागायच्या. त्यांची मेहनत व प्रामाणिकपणा पाहून बँक अधिकाऱ्यांनी त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची माहिती सांगून सहज मिळणारे कागदपत्र आणायला सांगितले. विनातारण व विनाजामिन सहजपणे त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून बँकेने कर्ज उपलब्ध करून दिले. त्यांतर त्यांनी भोजनालयाचा व्यवसाय चांगलाच वाढवला. आज त्यांच्याकडे शंभराहून अधिक मुले महिनेवारी खानावळीत जेवायला येतात. याशिवाय त्या अनेक विद्यार्थ्यांना व बँकेच्या अधिकारी, कर्मचाऱ्यांना टिफीन पोहच करतात. अशा रितीने मंगलबाईंनी स्वतःच स्वावलंबी न होता त्यांनी या व्यवसायात इतर ७ महिलांना सामावून घेत रोजगार उपलब्ध करून दिलाय. एखाद्या गृहिणीला सरकारच्या एखाद्या योजनेची मदत मिळाल्यास ती काय करू शकते? या प्रश्नाचे उत्तर मंगल मुंदडा यांच्याकडे पाहताच मिळते. कधी काळी साधी गृहिणी असलेली ही महिला आज एक व्यवसायीक म्हणून मिरवताना पाहून इतरही महिलांना अभिमान तर वाटेलच आणि प्रेरणाही मिळेल.

मंगल राधाकिशन मुंदडा

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

'मुद्रा'मुळे 'आशा' झाल्या पल्लवीत

र

णापूर तालुक्यातील तळणी मोहगावच्या आशा बबन कणसे या पतीसोबत रोजीरोटीच्या शेधात लातुरात आल्या. त्यांना दोन मुले. नशीबी आलेल्या आठराविश्वे दारिद्र्याचा सामना करीत आशा व बबन हे दोघे मिळेल ते काम करीत आपली व दोन मुलांच्या पोटची गुजराण करत. मुले मोठी होत होत शाळेत जावू लागली. गरिबीचाच का होईना पण या दोघांचा सुखाचा संसार सुरु होता. बबन कणसे हे अधूनमधून आजारी असायचे. एकेदिवशी दवाखान्यात नेले असता त्यांना कॅन्सर झाल्याचे समजले आणि आशाबाईच्या पायाखालची वाढूच सरकली. उपचारासाठी महागड्या दवाखान्यात जाणे शक्य नसल्याने बार्शीच्या नर्गिस दत्त कॅन्सर रुग्णालयात उपचार सुरु असतानाच २००६ साली बबन कणसे यांचे निधन झाले आणि पत्नी आशा व लहान लहान दोन मुलांवर दुःखाचा डोंगर कोसळला. फारसे शिक्षण नसल्यामुळे आशाबाईसमोर रोजगार करून मुलांना सांभाळण्याशिवाय पर्याय नव्हता. अशाही स्थितीत त्यांनी मोलमजुरी करून मुलांना शिकवले. आज एक मुलगा कला शाखेचा पदवीधर असून दुसरा मुलगा इंजिनिअरिंगच्या तिसऱ्या वर्षात शिकतोय.

पहिला पदवीधर मुलगा खाजगी जीपवर चालकाची नोकरी करतोय. त्याचेही लग्न झाले असून घरचा खर्च आणि महागाईचा मेळ घालताना या आई-लेकरांचे हाल झाले. आणखी काही तरी धंदा करायचा तर भांडवल नाही. कर्ज घ्यायचे तर तारण ठेवायला मालमत्ता नाही. सरकारच्या म्हाडा कॉलनीत छोट्याशा दोन खोल्यांत जीवनाची ही वाताहत सुरु असतानाच त्यांना वर्तमानपत्रातून प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची माहिती मिळाली. आशाबाईनी बँकेत जावून आपली गरिबी परिस्थिती कथन करीत काही तरी छोटासा घरगुती व्यवसाय सुरु करण्याचा प्रामाणिक मनोदय व्यक्त केला. त्यांची तळमळ आणि परिस्थिती पाहून बँकेनेही प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या संकल्पनेतील महत्वाकांक्षी मुद्रा योजनेच्या धोरणानुसार आशाबाईला सहजपणाने कर्जरूपाने मदतीचा हात दिला. त्या पैशातून त्यांनी म्हाडा कॉलनीत सुरु केलेले किराणा दुकान त्यांच्यासाठी आर्थिक संजीवनीच ठरले आहे. प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचा लाभ झाल्यामुळे आपल्या कुटुंबाची आर्थिक वाताहत कमी झाली आणि मी एक व्यावसायीक होवू शकले, अशा शब्दात आशाबाई प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेप्रती कृतज्ञता व्यक्त करतात.

आशा बबन कणसे

₹ मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

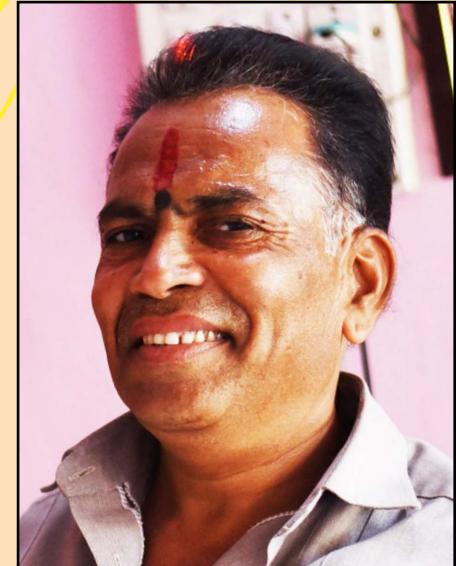
शिवाजी माळी झाले यशस्वी उद्योजक

शि

घाजी विश्वनाथ माळी हे मुळचे शिरूर अनंतपाळ तालुक्यातील साकोळ या गावचे रहिवाशी. त्यांचे दहावीवर आयटीआय शिक्षण पुर्ण झाल्यानंतर काही दिवस त्यांनी निलंगा तालुक्यातील एका कारखान्यात नोकरी केली. पुढे दुर्दैवाने हा कारखाना बंद पडला. त्यामुळे शिवाजी माळी यांच्यासमोर रोजीरोटीचा प्रश्न निर्माण झाला. पली, दोन मुली आणि एक मुलगा असे कुटुंब त्यांच्यावर अवलंबून होते. ही नोकरी गेल्यानंतर त्यांना आणखी एका कारखान्यात नोकरी मिळाली. परंतु तेथेही मिळणाऱ्या तुटपुंज्या मानधनावर संसाराचा गाडा हाकणे व मुलांचे शिक्षण करणे अवघड झाले. त्यानंतर गावातच काही तरी छोटासा व्यवसाय करायचे ठरविले. गाव व परिसरात नसलेला गादी व्यवसाय त्यांनी निवडला. आयटीआय झालेला मेकॅनिक माणूस अन् गादीचा धंदा हे समीकरणच अनेकांना हास्यास्पद वाटायचे. दोन महिन्यांत त्यांनी गादी तयार करण्याचे प्रशिक्षण घेतले. मुलांच्या शिक्षणासाठी शिवाजी माळीनी थेट लातूर गाठले. अनुभवाचा गादी व्यवसाय त्यांनी लातुरातही सुरु केला. केवळ आठवी पास असलेल्या पलीचा शिवाजीरावांच्या व्यवसायात निम्याहून अधिक सहभाग म्हटल्यास चुकीचे ठरणार नाही. त्यांची थोरली मुलगी कॉम्प्युटर इंजिनीयअर झाली असून ती पुण्यात जॉब करते. दुसरी मुलगी मेकॅनिकल इंजिनिअर झाली असून तीही पुण्यात टाटा मोटर्ससारख्या कंपनीत हुद्यावर आहे. मुलगाही इंजिनीअरिंगच्या तिसऱ्या वर्गात शिकतोय. शिवाजीरावांचे

कुटुंब म्हणजे इंजिनिअर बनवण्याचा कारखानाच म्हटल्यास वावगे ठरणार नाही. मुलगा शिक्षण घेतघेत आई-वडीलांच्या छोट्याशा व्यवसायात मदत करतोय. मात्र वाढता खर्च, वाढलेली महागाई आणि लातुरात राहून हे सगळं करणे यासाठी लागणारा पैसा लक्षात घेता व्यवसाय वाढवण्याची तितकीच गरज भासू लागली. लातुरात स्वतःचे घर नाही. अशा स्थितीत भाड्याच्या खोलीत राहणाऱ्या कुटुंबाला पैसा अर्थीत कर्ज कोण देणार? या प्रश्नाने भेडसावण्याचा माळी यांना एक आशेचा किरण दिसला तो म्हणजे प्रधानमंत्री मुद्रा योजना. या योजनेत तारण, जामीनदार लागत नाही, सहज कर्ज मिळते, असे ऐकून असलेल्या शिवाजी माळी यांनी आपले खाते असलेल्या अलहाबाद बँकेचा दरवाजा ठोठावला. माळी यांची धडपड पाहून बँकेने त्यांच्या आर्थिक अडचणीला मदतीचा हात देण्यासाठी बँकेचा दरवाजा खुला करीत प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून मदत केली. एमआयडीसीत त्यांचा गादी उद्योग आहे. एका मारोती वृँन गाडीच्या सहाय्याने त्यांनी घरपोच सेवा हा नाविन्यपुर्ण उपक्रम सुरु केला असून या उपक्रमाला ग्राहकांचा चांगला प्रतिसाद मिळतोय. प्रयत्न आणि कौशल्य आपले असले तरी प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेमुळेच आपण इतक्या पुढे जावू शकलो, असे माळी अभिमानाने सांगतात. प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी सुरु केलेली मुद्रा योजना सुशिक्षित बेरोजगार आणि छोट्या व्यावसायीकांना मोठे होण्याची 'शिडी' ठरत असल्याचेही ते म्हणतात.

शिवाजी विश्वनाथ माळी

₹ मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

शफीभाईच्या धंद्याला लागले चार चाँद

लतूर शहराच्या गरुड चौकात नांदेडरोड लगत सीटी मोटार गॅरेज नावाने शफी शेख यांचा व्यावसाय गेल्या काही वर्षांपासून सुरु आहे. लहानशया स्वरूपात हे काम शेख यांनी सुरु केले होते. हा व्यवसाय वाढवण्याचे त्यांचे स्वप्न होते. परंतु भांडवलाचा अभाव होता. त्यामुळे हा व्यवसाय करीत शफी शेख आपल्या कुटुंबाची गुजराण करीत संसाराचा गाडा हाकत असत. दोन वर्षांपुर्वी त्यांच्या एका मित्राने त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेबाबत माहिती दिली. त्याचे स्वरूप जाणून घेण्यासाठी शेख यांनी बँकेतील अधिकाऱ्यांशी चर्चा केली. शेख यांचा व्यवसाय आणि त्यांच्या कामाची पद्धत पाहून बँकेच्या अधिकाऱ्यांनी त्यांना कर्ज देण्याचा निर्णय घेतला. सोप्या पद्धतीने कर्ज देवून छोट्या व्यावसायिकांना मोठा व्यावसायीक बनवण्याचे आणि बेरोजगारांना रोजगार उपलब्ध करून देण्यासाठी प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचे धोरण प्रत्यक्षात उतरवत बँकेने शफी शेख यांना तरुण गटातून ६ लाखांचे कर्ज दिले. भांडवलाचे पाठबळ मिळताच शफी शेख यांनी व्यवसायासाठी लागणारी यंत्रे खरेदी केली. मोठी जागा घेतली. परीणामी व्यवसायाची भरभराट सुरु झाली. पाहता पाहता त्यांना आणखी काही माणसे कामावर ठेवावी लागली.

त्यांच्याबोरोबर आज तेथे अन्य १० ते १५ लोकांना रोजगार मिळाला मिळतो आहे. शफी शेख आपल्या या गॅरेजमध्ये आता पुर्वोसारखी लाहन मोठी कामे तर करतातच, परंतु मुद्राच्या भांडवलाच्या बळावर त्यांनी आपल्या व्यवसायाचा विस्तार करत गाड्यांची बॉडी बनविण्याचे काम सुरु केले. आज घडीला त्यांच्या गॅरेजमध्ये ट्रक आणि टेम्पॉच्या बॉडी बनवण्याचे मोठे कामही चालते. प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून झालेल्या अर्थसहाय्यामुळे शफी शेख यांच्या या व्यवसायाला आता चार चाँद लागले आहेत. बेरोजगार तरुणांनी, त्यातही मुस्लिम समाजातील बेरोजगार तरुणांनी छोटे-मोठे व्यावसाय सुरु करण्यासाठी प्रधानमंत्री मुद्रा ही योजना अत्यंत पूरक असल्याचे ते सांगतात. या योजनेचे पाठबळ मिळाले नसते तर कदाचित आजही आपण लहान व्यवसाय करीत बसलो असतो. आज बँकेच्या मदतीमुळे आपला व्यवसाय उभा राहिला अन् वाढला याचा त्यांना आनंद आणि अभिमान आहे. ही योजना सामान्य माणसाला स्वाभिमानाचे जीवन जगायला शिकविणारी विद्या असून शिशू गटातील कर्ज फेडून किशोर व त्यानंतर तरुण गटातले कर्ज घेवून व्यवसाय करण्याचा मंत्र शफी बेरोजगार तरुणांना देतात.

शफी शेख

mudrā

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

इंजिनीअर झाले व्यावसायिक

त्यांकटेश काशिनाथ नाईक हे मुळचे उस्मानाबाद जिल्ह्यातील नळदुर्गचे राहणारे. शिक्षणाने ते इलेक्ट्रॉनिक इंजिनिअर (फर्स्ट क्लास) आहेत. नोकरी करायची नाही, काहीतरी व्यवसाय करायचा ही त्यांची लहानपणापासूनची जिद्द. काही वर्षांपूर्वी नळदुर्ग सोडून ते लातूरात स्थायीक झाले. काही काळ लातूरच्या नंदी स्टॉप भागात त्यांनी रेडीमेड कपड्यांचा व्यावसाय केला. भांडवलाअभावी व्यावसाय वाढवणे दुरच अवाढव्य भाडे आणि डिपॉशिटमुळे त्यांना दुकान सोडावे लागले. परीणामी व्यवसाय बंद झाला. रोजीरोटीचा प्रश्न त्यांना भेडसावू लागला. अनेकांनी बँकेत जाऊन कर्ज घेण्याचा सल्ला दिला. परंतु तारण आणि जामिनदाराशिवाय कर्ज मिळत नव्हते. लातूर हे त्यांच्यासाठी नवे गाव असल्यामुळे कुणी जामिनदार व्हायला तयार नव्हते. आणि लातूरमध्ये घर नसल्यामुळे त्यांच्याकडे तारण ठेवायलाही काही नव्हते. अशातच प्रधानमंत्री मुद्रा योजना सुरु झाल्याचे त्यांच्या कानावर आले. बँकेत जाऊन त्यांनी व्यवस्थापकांशी संवाद साधला. तेथे योजनेचे स्वरूप, त्याचा तपशिल, आवश्यक कागदपत्रे यांची त्यांनी माहिती मिळाली.

प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचे कर्ज घेण्यासाठी तारण आणि जामिनदाराची गरज नसल्याचे समजल्यानंतर त्यांना जणू गगन ठेंगणे झाले. या योजनेतून कर्ज सहजतेने उपलब्ध झाले आणि व्यंकटेश नाईक पुन्हा एकदा जोमाने कामाला लागले. लातूर शहरात त्यांनी व्यंकटेश सोलापुरी चादर या नावाने दुकान सुरु केले. प्रसिद्ध सोलापुरी चादर आणि रेडीमेड कपडे विक्रीचा व्यवसाय त्यांनी सुरु केला. यामुळे त्यांची पुन्हा एकदा गतवैभव मिळवण्याकडे वाटचाल सुरु झाली आहे. शिक्षणाने अभियंता असले तरी त्यांनी व्यावसायिक बनण्याचे स्वप्न पाहिले आणि ते प्रत्यक्षात उतरवले. प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेमुळेच आपण पुन्हा एकदा यशाच्या मार्गावर आल्याचे व्यंकटेश नाईक मोठया स्वाभिमानाने सांगतात. आजच्या तरुणांनी सरकारी नोकरीच्या मागे न लागता मुद्रासह विविध सरकारी योजनांचा लाभ घेऊन आपला व्यवसाय उभा करावा, असा सल्ला ते बेरोजगारांना देतात. मुद्रा योजना ज्या पद्धतीने तयार करण्यात आली आहे, तीचे स्वरूप पाहता ती नव्याने व्यवसाय करू इच्छीणाऱ्यांसाठी अत्यंत चांगली योजना आहे. असे म्हटले तर वावगे ठरणार नाही.

व्यंकटेश काशिनाथ नाईक

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

...अन् भीमाशंकर व्यवसायात विसावले

भीमाशंकर बोळेगावे. लातूर जिल्ह्यातल्या औसा तालुक्यातील एका लहानशा खेडेगावचा हा तरुण. शिक्षण अत्यंत कमी. परंतु शिक्षण नसले तरी त्याच्या अंगी काहीतरी करण्याची धडपड ठासून भरलेली. सरकारी किंवा खासगी नोकरी लागण्याइतके शिक्षण नाही आणि कुठलाही व्यवसायाभिमुख अभ्यासक्रम पूर्ण केलेला नाही, अशी भीमाशंकरची स्थिती. त्यामुळे बेरोजगारीचे संकट पुढ्यात उभे ठाकले. त्यामुळे नैराश्य आलेल्या भीमाशंकरला गाव सोडण्याशिवाय पर्याय राहिला नाही. अनेकांच्या सळळ्याने त्याने रोजीरोटीच्या शोधात पुणे शहर गाठले. पुण्यात एका खासगी कंपनीत मेकॅनिकचे काम शिकले. या कामामुळे केवळ कामच नव्हे तर अनेक अनुभव गाठिशी आले. या अनुभवाच्या बळावरच त्याच्या मनात काहीतरी आपला व्यवसाय करण्याचे विचार घोळू लागले. परंतु त्याला पुणे शहर मानवत नव्हते. गावाकडे जायची ओढ आणि काहीतरी नवा व्यवसाय करायची उमेद त्याला स्वस्थ बसू देत नव्हती. त्यामुळे त्याने गावी परतायचा निर्णय घेतला. पुण्यात घेतलेल्या अनुभवाची शिदोरी आणि त्याच कामातून मिळाले थोडेबहुत पैसे या बळावर उद्योग उभा करायचे स्वप्न भीमाशंकर

बाळगून होता. त्यातच एका नातेवाईकाकडून त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची माहिती मिळाली. जवळच असलेली महाराष्ट्र ग्रामीण बँकेची शाखा त्यांनी गाठली. आपल्या मनातील स्वप्न त्यांनी तेथील व्यवस्थापकांना बोलून दाखवले. त्यांनी पाहिलेले स्वतःच्या व्यावसायाचे स्वप्न बोलून दाखवत महाराष्ट्र ग्रामीण बँकेत मुद्रा योजनेची मागणी केली. बँकेनेही त्याच्या प्रयत्नांना मदतीचा हात दिला आणि प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून ५ लाखांचे कर्ज त्यांना उपलब्ध करून दिले. त्या बळावर भीमाशंकर बोळेगावे यांनी लातूर शहरातील वसंतराव नाईक चौकात बालाजी मोर्टस या नावाचे दुकान सुरु केले. वाहन दुरुस्ती, रंगरंगोटी असा व्यवसाय त्यांनी या माध्यमातून सुरु केला. या दुकानाच्या माध्यमातून ते आपल्या पायावर उभे राहिले. चार पैसे गाठिशी येताच त्यांनी व्यवसायाचा विस्तार केला. त्यामुळे चार तरुणांना कामावर ठेवावे लागले. मुद्रा योजनेमुळे भीमाशंकर यांच्याबरोबरच आणखी चौघांना रोजगार मिळू शकला. पुण्यासारख्या मोठ्या शहरात जाऊन कंपन्यांमध्ये नोकरी करण्यापेक्षा आपल्या गावात मालकीचा व्यवसाय थाटल्याचा भीमाशंकर यांच्या पालकांना अधिक आनंद आहे.

भीमाशंकर बोळेगावे

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

SHIRAM ENTERPRISES

Cleaning Products & Housekeeping Services

www.swachhlatur.in

Anand Dixit
9096359544
8087667299

Home Cleaning
Sofa Cleaning
Glass Cleaning
Water Tank Cleaning
Car Wash Service At Home

shriram.latur@outlook.com

The image shows the exterior of a shop named "SHIRAM ENTERPRISES". The shop has large glass windows displaying various cleaning products like Gala detergent, mops, and buckets. Above the entrance, there's a blue banner with the company name and service offerings. To the right, contact information for Anand Dixit is listed. The shop is located in Latur, as indicated by the website address.

'स्वच्छेतून समृद्धी'ला 'मुद्रा'चा हातभार

वि

द्यार्थी म्हणून लातुरात आलेला उस्मानाबाद जिल्हातील भूमचा आनंद दिक्षित हा तरुण आज लातूरच्या उद्योग-व्यवसायजगतात एक तरुण होतकरू आणि यशस्वी उद्योजक म्हणून नावारूपाला येत आहे. त्याचे कारणही तसेच आहे. नवं ते लातूरला हवं असं म्हणतात. आनंदनेही नेमक तेच केलयं. लातूरच्या राजर्षी शाह महाविद्यालयात महाविद्यालयीन शिक्षण पुर्ण केल्यानंतर आनंदने जॉबसाठी आयटीनगरी आणि राज्याची सांस्कृतिक राजधानी म्हणून ओळख असलेले पुणे गाठले. तेथे विविध कंपन्यांत काही वर्षे वेगवेगळ्या हुद्यावर काम केले. पण काही तरी वेगळं करण्याची मनातील उर्मी त्याला सतत खुणावत होती. पुण्यातल्या अनेक व्यावसायांचा त्याने अभ्यास केला. कमी भांडवलात चांगला व्यावसाय अर्थात सेवा क्षेत्रात काम करण्याचा त्याने निर्णय घेतला आणि जेथे पुस्तकी झानाचे धडे घेतले ते लातूर शहर पुन्हा गाठले. स्वतःकडील पुंजीतून त्याने श्रीराम एंटरप्रायजेस या नावाने स्वच्छतेची साधने विक्री करण्याचा व्यवसाय थाटला. कमी भांडवलामुळे व्यवसायवृद्धी करता येत नव्हती. अशा परिस्थितीत प्रधानमंत्री मुद्रा योजना त्यांच्या मदतीला धावून आली. या योजनेतून बँकेने केलेल्या मदतीमुळे आनंद दिक्षितांचा व्यवसाय चांगलाच बहरलाय. घर, दुकान, दवाखाना, वाहने, रस्ते साफसफाई करण्यासाठी लागणारे अत्याधुनिक

साधने या दुकानात मिळतात. आनंदच्या या व्यवसायाची नाविन्यपुर्ण बाब म्हणजे स्वच्छतेची घरपोच सेवा. वाहने साफ करण्यासाठी तो ग्राहकांच्या घरीच अधुनिक साधनांसह मुलांना पाठवतो. असा व्यवसाय पुण्यात फार मोठ्या प्रमाणात चालतो. कमी भांडवलात सेवाक्षेत्रात चांगले काम करता येते हे पाहून आनंद दिक्षितांनी हा व्यवसाय लातुरात सुरु केलाय. शहरातील अनेक नामांकित कंपन्यांचे शोरूम, अनेक बागबगिचे, दवाखाने व अनेक श्रीमंत मंडळीच्या इम्पोर्टेड गाड्या स्वच्छ करण्याचे कंत्राट श्रीराम एंटरप्रायजेसकडे आहे. काही वर्षांपुर्वी स्वतःच्या रोजगाराचा शोध घेणाऱ्या या तरुणाने आज या व्यवसायात शंभरहून अधिक तरुणांना रोजगार दिला आहे. माणसाला मोठे होण्यासाठी नशीबाची साथ जशी लागते तशीच कोणाचीतरी मदतही लागते. अशीच मदत प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून मिळाल्यामुळे या व्यावसायाची व्यापकता वाढवता आली, असे आनंद मोठ्या आनंदात सांगतात. आनंदचा व्यवसाय लातुरात नाविन्यपुर्ण असून घरपोच सेवेसाठी त्यांचा शंभर मुलांचा ताफा अगदी वाहन व अधुनिक साधन सामग्रीसह सज्ज असतो. आनंदचा केवळ व्यवसायच नसून तो स्वच्छतेतून समृद्धीचा मार्ग दाखवणारा लातूरकरांसाठी नाविन्यपुर्ण उपक्रम ठरलाय.

आनंद दिक्षित

₹ मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

सुवर्णाच्या संसाराला आलाय सुवर्णकाळ

जिच्या हाती पाळण्याची दोरी ती जगाशी उधारी, याचा प्रत्यय सुवर्णा जवळ्ये यांच्याकडे पाहून येतो. पतीच्या खांद्याला खांदा लावून घरातच विविध गृह उद्योग सुरु करून त्यांनी कुटुंबालाच नव्हे तर एका भावाचाही उद्धार केलाय. लातूर शहरातील साळे गळीत राहणाऱ्या सुवर्णा हावगीराव जवळ्ये या गृहीणी म्हणजे सुखी कुटुंबाचा पायाच म्हणावे लागेल. कुटुंबाची अत्यंत गरिबी परिस्थिती. ८ वी पर्यंतचे शिक्षण झालेल्या सुवर्णाबाईचे पती हावगीराव काही वर्षांपुर्वी नटराज सिनेमागृहासमोर पानठेला लावून त्यातून मिळाण्या पैशातून आपल्या कुटुंबाचा आर्थिक गाडा हाकत असत. त्यांना दोन मुली व एक मुलगा अशी तीन अपत्ये आहेत. मुले जेशीजशी मोठी होवू लागली तसे त्यांच्या शिक्षणाचा खर्च वाढल्यामुळे सुवर्णा-हावगीराव या दाम्पत्यावर आर्थिक ताण येवू लागला. पानठेला व्यवसाय म्हणावा तसा चालत नसल्याने व त्यातून अपेक्षीत कर्माई होत नसल्याने हावगीरावाने ऑटोरिक्षा सुरु केला. त्यातूनही त्यांना म्हणावे तसे अर्थार्जिण होत नव्हते. त्यामुळे सतत अस्वस्थ असणाऱ्या सुवर्णा यांनी घरी बसल्या बसल्या काही तरी व्यवसाय करण्याचा चांग बांधला. महिलांना लागणारे सौंदर्य प्रसाधने, ज्वेलरी डिझाइनची दागिने विक्रीचा व्यवसाय त्यांनी घरातच थाटला. गळीतल्या महिलांच्या गरजा भागवीत त्यांनी त्यातून मिळाण्या पैशातून कुटुंबाला आर्थिक आधार दिला. इतक्यावर न थांबता

सुवर्णा यांनी घरातच लहानसे ब्युटी पार्लर सुरु केले. त्यांचा एक मुलगा इंजिनिअरिंगचे तर दुसरा वाणिज्य शाखेच्या पदवीचे शिक्षण घेतोय. मुलगी १२ विज्ञान शाखेत शिकत आहे. मुलांचा वाढता शैक्षणीक खर्च लक्षात घेता त्यांना आणखी जास्त पैसे मिळतील असा एखादा जोडव्यवसाय करण्याची इच्छा होती. पण भांडवल नव्हते. अशातच त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेविषयी माहिती मिळाली. त्यांनी बँकेत जावून चौकशी करून आपला प्रामाणिक हेतू सांगत कर्जाची मागणी केली. बँकेनेही त्यांचा शुध्द हेतू लक्षात घेवून ३ लाखांचे कर्ज दिले. त्यातून सुवर्णा यांनी 'सुवर्णा किराणा स्टोअर्स' या नावाने किराणा व जनरल दुकान घराच्याच शेजारी रस्त्यालगत एका भाड्याच्या दुकानात सुरु केले. त्यानंतर त्यांच्या कुटुंबाची आर्थिक घडी बसली. यातूनच मिळालेल्या पैशातून पतीने आणखी एक ऑटोरिक्षा घेतली. सुवर्णाबाई घरबसल्या ब्युटी पार्लर, ज्वेलरी दागिणे आणि त्याला जोडून किराणा दुकानाचा व्यवसाय करतात. या व्यवसायातून झालेल्या वृद्धीचा लाभ सुवर्णा यांच्या कुटुंबासह भावाच्याही जीवनाला झाला आहे. आज हे कुटुंब केवळ प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेमुळे स्वतःच्या पायावर खंबीरपणे उभे राहिले असून प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेमुळे सुवर्णा यांच्या संसाराला आता चांगलाच सुवर्णकाळ आलाय. प्रयत्नाअंती यशाची फळे चाखताना या फळातील गोडवा मात्र प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचा असल्याचे त्या मोर्द्या मनाने सांगतात.

सुवर्णा हावगीराव जवळगे

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

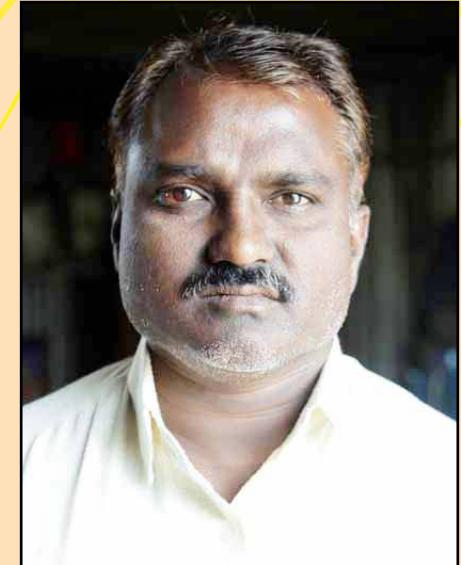

संतोष आयनिलेच्या कष्टाला 'मुद्रा'चे बळ

सामान्य व आर्थिकदृष्ट्या मध्यमवर्गीय कुटुंबात जन्मलेले संतोष आयनिले यांचे पॉलिटेक्निकमध्ये मेकॅनिकलचे तांत्रिक शिक्षण झाले. वडील मिस्त्री व्यवसाय करायचे. हळूहळू त्यांनी बांधकाम व्यावसायिक म्हणून काम सुरु केले. वडीलांच्या व्यावसायिक मार्गाने न जाता संतोष यांनी वेगळा मार्ग चोखाळायचे ठरवून मेकॅनिकल क्षेत्रात पाऊल ठेवले. गेल्या काही वर्षांपासून ते इंडस्ट्रीयल वर्क करतात. या व्यवसायात मोठ्या भांडवलाची गरज असते. परंतु भांडवल अपेक्षेपुरते नसले तरी त्यांनी छोटेखानी व्यवसाय सुरुकेला. बदलत्या काळानुसार महागढ्या मशिनरीची गरज भासू लागली. कामाला कुशल मनुष्यबळ मिळत नसल्याने व्यवसायात अनेक अडचणी निर्माण व्हायच्या. काळाचा वेध घेवून व्यवसायात अत्याधुनिक वृद्धी करण्याच्या दृष्टीने प्रयत्न सुरु होते. मात्र भांडवली गुंतवणूकीसाठी पैसा कमी पडत होता. अशा स्थितीत खाजगी बँकांकडून प्रचंड व्याज दराने पैसा घेणे परवडणारे नव्हते. अशा परिस्थितीत त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचे बळ मिळाले. योजनेच्या तरुण गटातून त्यांना बँकेने ७ लाखांचे अर्थसहाय्य केले. या पैशात स्वतःकडच्या पैशाची भर टाकून १७ लाख रुपयांची अत्याधुनिक मशिन खरेदी केली आणि त्यांच्या व्यावसायिक भरभाटीचा पायाच मजबूत झाला. याच मजबूत पायावर

ते आता एक यशस्वी उद्योजक म्हणून पुढे आले आहेत. लातूर शहरालगत बार्शी रोडवरील बिडवे इंजिनिअरिंग कॉलेजच्या समोर त्यांनी 'एस.एस. इंजिनिअरिंग' या नावाने आपल्या व्यवसायाचे अधिष्ठान निर्माण केले आहे. या ठिकाणी कडबाकुट्टी, पेपर मशीन, सुपारी मशिन आदी अनेक मशीनच्या ब्लेड तयार केल्या जातात. इंडस्ट्रीयल वर्क तथा मशीन मैटेनन्सची कामे येथे प्रसंगानुसार दिवस-रात्र केली जातात. या व्यवसायात संतोष आयनिले यांनी आपल्यासोबत इतर १० ते १२ लोकांना रोजगाराची संधी उपलब्ध करून दिली आहे. मुद्रा योजनेतून मिळालेल्या कर्जातून घेतलेल्या अत्याधुनिक मशीनमुळे उत्पादन क्षमता वाढली असून ती उत्पादने ग्राहकांना कमी दरात देता येऊ लागले. हे सर्व फलीत प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचे असून ही योजना अंगी असलेल्या कौशल्याला खन्या अर्थाने पाठबळ देणारी ठरली असल्याचे आयनिले सांगतात. लातूरच्या औद्योगिक क्षेत्रात आयनिले यांचा व्यवसाय आता चांगलाच बाळसेदार बनत चालला आहे. उद्योजकांना सरकारचे असेच पाठबळ वेळोवेळी मिळाल्यास या क्षेत्रात मोठी क्रांती होवू शकते. प्रधानमंत्री मुद्रा योजना म्हणजे प्रगतीशिल क्रांतीची सुरुवातच असल्याचे ते म्हणतात.

संतोष नागनाथ आयनिले

₹ मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

नशीबाने मारले पण 'मुद्रा'ने सावरले

मी ए धनंजय उद्दीपे या मुळच्या उद्दीप तालुक्यातील वागदरी (टाकळी) या गावच्या. लातूर हे त्यांचे माहेर असून लग्नानंतर त्या वागदरीला अर्थात सासरी गेल्या परंतु त्यांच्या वडीलांनी कन्यादान करताना लातुरातील मोती नगर भागात शिरोडपासून जवळच असलेला एक प्लॉट वरदक्षणाच्या रूपात लेकीला दान दिला होता. त्यामुळे लातुरातच राहण्याचे त्यांचे स्वर्ज होते. लग्नानंतर त्यांना एक अपत्य झाले. लेकराच्या शिक्षणाच्या निमित्ताने त्यांनी पतीसह लातूर गाठले. वडीलांनी दिलेल्या प्लॉटवर दोन खोल्यांचे घर बांधून त्यांनी लातुरातच संसार थाटला. पती धनंजय हे शेतकरी असल्यामुळे ते कधी लातूरला तर कधी गावी राहत असत. त्यांच्या सुखी संसाराची वेल अशीच बहरत असताना एके दिवशी गावाकडे असताना घरावर वीज कोसळली आणि त्यात धनंजय जागीच मृत्यु पावले. या घटनेने मीरा यांच्यावर भयानक अशा दुःखाचा डॉगरच कोसळला. माय-लेक पोरके झाले. शेतीही थोडकीच असल्यामुळे त्यातून मिळणाऱ्या उत्पन्नातून घर चालवणे अवघड झाले. अशाही स्थितीत मुलाला पोटाशी धरून त्यांनी लातूरच्या घरी एकाकी संसार सुरु केला. मुलाला शाळेत घातले. आता त्यांच्यासमोर आर्थिक प्रश्न मोठा उभा राहिला. काही दिवस नातेवाईकांनी मदत केली. परंतु, हे किंती दिवस चालणार? हा प्रश्न मीरा यांना जेवू आणि झोपू देत नव्हता. त्यांना घराची एक खोली जगाएवढी अन् घरावरील छत आभाळाएवढे वाटायला लागले. दिवसभर मुलगा शाळेला गेल्यानंतर आपण घरात बसून राहण्यापेक्षा काही तरी केले पाहिजे, या विचाराने त्या अनेकांशी सल्ला

मसलत करत असत. एखादा व्यवसाय करायचा म्हटल्यास सुरुवातीला पैसे लागतात. ते पैसे आणायचे कोठून? हा ही प्रश्न त्यांच्यासमोर होता. अशा यक्ष परिस्थितीतून वाटचाल करताना त्यांच्या कानावर प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची सुखद माहिती पडली. हे कर्ज आपल्याला मिळेल का, या आशेने त्यांनी बँक गाठून आपल्यावर बेतलेल्या दुर्दृष्टी प्रसंगाचा आणि परिस्थितीचा इतिहास बँक अधिकाच्यांना ऐकवला. त्यांची करुण कहाणी ऐकल्यानंतर बँक अधिकाच्यांनी त्यांना कुठल्याही जामीन किंवा तारणाशिवाय कर्ज देण्याची हमी देवून त्यासाठी लागणारे व सहज उपलब्ध होणारी कागदपत्रे आणायला सांगितली. कागदपत्रांची जमवा जमव करून त्यांनी बँकेत पाठपुरावा केला. प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून त्यांना किराणा दुकान सुरु करण्यासाठी कर्ज मंजुर झाले. कर्जाच्या रक्कमेतून त्यांनी 'कृष्ण' या नावाने किराणा दुकान थाटले. गेल्या दोन वर्षात त्यांनी या व्यवसायाच्या माध्यमातून मिळालेल्या पैशातून आपल्या एकाकी संसाराचा गाडा हाकत लेकराचे शिक्षण चालू ठेवले आहे. आज त्यांच्या दुकानातून गळीतले लोक महिनेवारी किराणा माल भरतात. दररोजही बचापैकी गळा होतो. अशा रितीने नशीबाने धोका दिल्यानंतरही न डगमगता मीरा आपल्या पायावर उभा राहिल्या आहेत. मुलाला खुप शिकवून मोठा अधिकारी बनवायचे स्वर्ज पाहणाऱ्या मीराबाई आपल्या या सुखी दिवसांचे संपूर्ण श्रेय प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेला देतात. अशी योजना नसती तर आम्ही उभेच राहू शकलो नसतो, अशा शब्दात या योजनेबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करताना मीरा यांनी इतरही महिलांना या योजनेतून स्वावलंबी होण्याचे आवाहन केले आहे.

मीरा धनंजय उदगमीरे

मुद्रेरूप

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

मुद्रा म्हणजे गरिबांच्या अर्थक्रांतीचा पाया

प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या संकल्पनेतून साकारलेली प्रधानमंत्री मुद्रा योजना म्हणजे गरिबांच्या अर्थक्रांतीचा पायाच असल्याचे या योजनेचा लाभार्थी सालार मकबुल शेख सांगतो. सालार हा आता अवघ्या २८ वर्षांचा तरुण असून लातूरच्या एमआयडीसी कार्नेर व गुळ मार्केट अशा दोन ठिकाणी ज्युसचे गडे लावून आपल्या कुटुंबाला आर्थिकदृष्ट्या हातभार लावतो. मुस्लिम समाजात मुळात शिक्षणाचे प्रमाण फारच कमी आहे. त्याचाच परिपाक म्हणजे प्रचंड बेरोजगारी. एखादा तरुण शिकलाच तर त्याला नोकरी मिळत नाही. व्यवसाय थाटायचा म्हटल्यास पैसा नाही. अशा दुहेरी अडकित्यात सापडलेला तरुण वर्ग नैराश्याने वाईट मार्गाला लागतो. आजच्या बेरोजगार तरुणाईला कुठल्याही किंचकट प्रक्रियेशिवाय प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून व्यवसायप्रमाणे कर्ज मिळू लागल्याने अनेक तरुण छोटे छोटे व्यवसाय सुरु करू लागले आहेत. त्यातलाच एक तरुण म्हणजे सालार शेख. छोट्याशा चार चाकी गाड्यावर ज्युस, थंडपेयाचा व्यवसाय करणाऱ्या सालारला प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून मदत मिळाल्यानंतर त्याने या व्यवसायात चांगलाच जम बसवला आहे. सध्या दोन ठिकाणी सुरु असलेल्या या छोट्याशा परंतू जास्त फायदेशीर व्यवसायात आपल्या एका भावासह अन्य चौधांना रोजगार दिलाय. सालारचे वडील

किराणा दुकान चालवायचे. त्यातूनच या कुटुंबाची गुजराण होत असत. आता सालारच्या या व्यवसायामुळे त्याच्या कुटुंबाला मोठा आधार मिळाला आहे. पुर्वी खाजगी सावकाराकडून मोठ्या व्याजाने पैसे घ्यावे लागत असत. परंतू बेरोजगार तरुण आणि छोट्या व्यावसायिकांना मुद्रा योजनेमुळे सावकाराच्या दारात जाण्याची गरज संपली आहे. कमी व्याजात आणि कुठल्याही मॉर्टगेज किंवा गॅरंटरशिवाय सहजपणे कर्ज उपलब्ध होत असल्याने तरुणांचा कल व्यवसायाकडे वळवण्यासाठी महत्वाची भुमिका बजावत आहे. एखाद्या कर्जातून एखाद्या व्यवसायाला कर्ज मिळते. परंतू, त्या व्यवसायात अनेकांना रोजगार मिळतो. याचाच अर्थ ही योजना सर्वच बेरोजगार तरुणांसाठी प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष अत्यंत फलदायी ठरत असल्याचे सालार सांगतो. सालारच्या ज्युस व्यवसायाचे नाव 'फेमस ज्युस बार' असे असून तो ज्युस पिण्यासाठी येणाऱ्या तरुणांना व्यवसायाचे महत्व सांगत मुद्रा योजनेचीही माहिती देत असतो. कुठलाही धंदा छोटा किंवा मोठा नसतो. प्रामाणिकपणे काम केल्यास छोटाच धंदा मोठा होत असतो. आम्ही प्रामाणिकपणे काम कारायला तयार आहोत, परंतू आम्हाला कुणाचे पाठबळ मिळत नव्हते. अशा स्थितीत प्रधानमंत्री मुद्रा योजना आमच्या मदतीला धावून आली, असेही सालार कृतज्ञतापुर्वक सांगतो.

सालार मकबुल शेख

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

कातपुरच्या हसिना बनल्या स्वयंसिध्दा

लातूर शहरापासून अवघ्या फर्लांगभर अंतरावर असलेल्या कातपूर या छोट्याशा गावातून सय्यद हसिना ही महिला पती महंमद अ. सय्यद यांच्यासोबत काही वर्षांपुढी रोजीरोटीच्या शोधात लातुरात आल्या. पती महंमद यांना एका खाजगी दवाखान्यात परिचारकाचे काम मिळाले. पल्ली हसिना या ही मोलमजुरी करून पतीच्या अर्थकारणाला हातभार लावत असत. हसिना नववीर्पर्यंत शिकलेल्या असून काबाडकष्ट करून हे दाम्पत्य आपल्या एका मुलासह आपल्या संसाराचा रहाटपाळणा चालवत असत. २००२ साली महंमद यांच्या तोंडाला जखम झाली म्हणून हसिना यांनी त्यांना दवाखान्यात दाखवायला नेले आणि त्यांना धक्काच बसला. त्याचे कारण म्हणजे महंमद यांना मुखाचा कॅन्सर झाल्याचे डॉक्टरांनी निदान केले. कॅन्सर झाल्याचे समजल्यानंतर महंमद यांच्यासह हसिना यांनाही मानसिक धक्का बसला. मोलमजुरी करून मिळविलेले चार पैसे दवाखान्याच्या वाटेने जावू लागले. वाढलेल्या आजाराने त्यांची वाचाही गेली. त्यामुळे एका मुलासह पती व स्वतःच्या संसाराची संपुर्ण जबाबदारी हसिना यांच्यावर पडली. पोटाला चिमटा देवून जमवलेले सुमारे दीड ते दोन लाख रुपये खर्चुन मुंबईतील एका खाजगी दवाखान्यात त्यांनी पतीवर उपचार केला. परंतु २०१२ साली महंमद यांचे निधन झाले. पैसा तर गेलाच परंतू, पतीही गेल्याने हसिना यांच्यावर फार मोठा

अघात झाला. आता पुढे काय? हा प्रश्न त्यांना डॉगराएवढा वाटू लागला. तरीही त्यांनी पती निधनाच्या दुःखावर मात करीत स्वतःच्या पायावर उभारायचे आणि एकुलत्या एक मुलाला चांगले शिक्षण द्यायचे ठरवून त्यांनी एमआयडीसीतील बॉम्बे रेओँन नावाच्या रेडीमेड कपडे तयार करणाऱ्या कारखान्यात कामाला लागल्या. तेथे त्यांना त्यांच्या खर्चाईतका पगार मिळत असला तरी त्यातून त्यांचे व मुलाचे शिक्षण भागत नव्हते. मागील वर्षी कंपनीत काम करीत असताना वर्तमानपत्रात प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची जाहिरात त्यांच्या वाचनात आली. कुठल्याही अवघड प्रक्रियेशिवाय आणि जामीनदाराशिवाय छोट्या व्यवसायासाठी कर्ज उपलब्ध होण्याची माहिती वाचून त्यांनी बँकेत विचारपूस केली. त्यांची गरीबी व दुर्दैवी कहानी ऐकून व्यथीत झालेल्या अधिकाऱ्यांनी या महिलेला मदत करून प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या संकल्पनेला साकार करण्याचा उद्देश ठेवला. अवघ्या महिनाभरात केवळ जुजबी कागदपत्र घेवून हसिना यांना व्यवसायासाठी प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून कर्ज दिले. हे कर्ज घेवून हसिना यांनी कोणता व्यवसाय थाटला हे ऐकून सर्वांना अशर्याचा धक्काच बसेल. रुढी, परंपरांची जळमटे बाजूला सारून हसिना यांनी प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून सुरु केलाय अंडा ऑमलेटचा गाडा. हा व्यवसाय चांगला चालत असून त्यातून मिळणाऱ्या अर्थार्जनातून त्या समाधानी असल्याचे सांगतात.

सय्यद हसिना महंमद

मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

मध्यव्यवसायाला आली 'मुद्रा'ची गोडी

के वळ सातवीपर्यंतचे शिक्षण झालेली एक महिला कुटुंबाच्या आर्थिक उन्नतीला हातभार लावत आहे. पुरुषी पगडा असलेला व्यवसाय आणि त्या व्यवसायाचे व्यवस्थापन करणाऱ्या या महिलेचे नाव आहे प्रभावती शिवाजी मलिले. प्रभावती यांचे मुळ गाव उदगीर तालुक्यातील शिरोळ जानापूर. पती शिवाजी मलिले महाबीज बियाणे महामङ्डळात नोकरीला असल्याने त्या त्यांच्यासोबत जेथे नोकरी तेथे राहत असत. शिवाजी यांच्या सेवानिवृत्तीनंतर हे कुटुंब कायमस्वरूपी लातुरात स्थायीक झाले. प्रभावती मलिले या एका बचत गटाच्या माध्यमातून महिला सक्षमीकरणाच्या प्रवाहात कार्यरत आहेत. त्यांचा मुलगा झानेश्वरने मध्माशी पालनाचा कोर्स केला आहे. मध्माशी पालन व्यवसायाचे धडे मुलाकडून घेतलेल्या प्रभावतीनाही या व्यवसायाबद्दल आवड आणि उत्सुकता निर्माण झाली. दरम्यानच्या काळात मुलाने मध्माशी पालनाचा छोटेखानी व्यवसाय सुरु केला. त्याचवेळी आपणही या व्यवसायात सहभागी व्हावे असे त्यांना वाटायचे. महिला बचत गटाच्या बैठकीत बँकेचे अधिकारी येवून उद्योग-व्यवसायाची माहिती देत असताना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची माहिती त्यांच्या कानी पडली. विनातारण, विनाजामीन सहजपणे मिळणारे कर्ज घेवून मुलाच्या अनुभवावर आपण मध्माशी पालन व्यवसाय सुरु करूया, असा प्रस्ताव त्यांनी मुलगा व पतीसमोर ठेवला. सर्वसंमतीनंतर त्यांनी बँकेत जावून या व्यावसायाकरिता कर्जाची मागणी केली. बचत गटातील त्यांचा 'अर्थ'पुर्ण सहभाग

लक्षात घेवून एचडीएफसी बँकेने त्यांना कर्ज मंजूर केले. त्यातून त्यांनी मध्माशांच्या २५ पेट्रा विकत घेवून मुलाच्या व्यवसायात सहभाग घेतला. हा व्यवसाय शेतीपुरक असून त्यातून चांगले आर्थिक उत्पन्न त्यांना मिळू लागले आहे. तूर, तीळ, जवस, सुर्यफुल, कोथिंबीर, हरभरा, मोहरी, बाजरी आदी पिकांसह अंबा, डाळिंब आदी फळे आणि कुरडूसारख्या गवताच्या फुलांनी या व्यवसायाला मोरुद्या प्रमाणात बहर येतो. पीक व फळांच्या फुलांवरील परागीकरण करण्याचे काम मध्माशा करतात. त्यामुळे शेतकऱ्यांच्या उत्पन्नात ३० ते ४० टक्क्यांची वाढ होते. मध्माशांच्या या पेट्रा आपल्या शेतात ठेवण्यासाठी शेतकरी प्रती पेटी २००० रुपये देतात. याशिवाय त्यातून मोरुद्या प्रमाणात मध मिळते. बहुगुणी औषधी मध व्यवसायातून व्यवसायीकाला आणि शेतकऱ्याला दुहेरी फायदा होतो. सध्या बाजारात मध ५०० ते ६०० किलो प्रमाणे विकले जाते. बाजारात मिळाऱ्या पॅकिंग मधाच्या शुद्धतेवर अनेकवेळा प्रश्न उपस्थित होत असल्याने प्रभावती मलिले यांच्या शुद्ध आणि गावरान मधाला लोकांची चांगलीच पसंती लाभली आहे. लोक सोनानगरमधील त्यांच्या घरी जावून मध घेवून जातात. यातून त्यांना चांगला फायदा होत आहे. आपल्या मधाच्या व्यवसायाला मुद्रा योजनेची गोडी लागल्यामुळे आमची आर्थिक प्रगती झापाट्याने सुधारत असल्याचे प्रभावती सांगतात. केवळ सातवीपर्यंतचे शिक्षण झालेल्या प्रभावती यांचा हा अनोखा व्यवसायीक मार्ग पाहून अनेक महिलांमध्ये व्यवसायीक कला-गुण जागृत होताना दिसत आहेत.

प्रभावती शिवाजी मलिले

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

मुद्रा : कौशल्य विकासाला चालना देणारी योजना

भारतीय संस्कृतीत झाडू आणि खराटा या स्वच्छतेच्या साधनांना लक्ष्मीचा दर्जा दिला गेला आहे. हीच साधने खन्या अर्थाने स्वच्छतेचे प्रतीकही मानले जातात. लक्ष्मी म्हणून ज्या साधनाची पुजा केली जाते ती लक्ष्मी खन्या अर्थाने पावली आहे ती पीर महंमद पठाण यांना. १९६०च्या दशकात पठाण कुटुंबिय परराज्यातून लातुरात आले. लातुरात त्यांनी १९८०च्या दशकात झाडू व खराटा निर्मितीचा व्यवसाय सुरु केला. हा वडीलोपार्जित व्यवसाय वारसाहक्काने पीर महंमद यांच्याकडे १९९० साली आला. १०वी पर्यंतचे शिक्षण झाल्यानंतर पीर महंमद यांनी वडीलांच्या पावलावर पाऊल ठेवत हा व्यवसाय आपल्या हाती घेतला. या व्यवसायात त्यांच्यासह तीन भावंडे व इतर २० ते २५ लोकांना रोजगार उपलब्ध झाला आहे. झाडू बनवण्यासाठी लागणारे कच्चे मटेरियल विशिष्ट प्रकारच्या गवत काढ्या आणि खराटा निर्मितीसाठी लागणाऱ्या नारळाच्या पानातील काढ्या मोठ्या प्रमाणात केरळ, तामिळनाडू, आसाम येथून आणल्या जातात. याशिवाय मुंबई, पुणे, नागपूर या ठिकाणच्या ठोक व्यापार्यांकडूनही साहित्य आणून ते लातूरच्या दयाराम रोडवरील लाहोटी कंपाऊंडमध्ये झाडू व खराटा निर्मितीचा व्यवसाय 'लातूर ब्रुम' या नावाने करतात. हा व्यवसाय त्यांचा

वडीलोपार्जित असून व्यवसायाचे भांडवल वाढवण्यासाठी त्यांनी प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचा आधार घेतला आहे. बँकेने त्यांना १० लाख 'मुद्रा' दिल्या असून त्यातून त्यांनी मोठ्या प्रमाणात कच्चा माल खरेदी केला आहे. या ठिकाणी तयार होणारे झाडू व खराटे लातूर व आजूबाजूच्या जिल्ह्यात विक्रीला जातात. त्यांच्या दर्जेदार उत्पादनांना चांगली मागणी असून प्रधानमंत्री मुद्रा योजना नवतरुण बेरोजगारांच्या कौशल्य विकासाला चालना देणारी योजना असल्याचे गौरवोदगार पीर महंमद यांनी काढले. कमी व्याजदर, विनातारण आणि विनाजामीन कर्ज देणारी ही योजना प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी सरकारचा महत्वाकांक्षी उपक्रम असल्याचेही ते सांगतात. मुद्रा योजनेतील पैसा आपल्या चांगल्या कामी मार्ग लागला असून या व्यवसायावर अनेक लोकांची रोजीरोटी अवलंबून असल्याचे ते म्हणतात. त्यांना दोन मुले व एक मुलगी असून तिघेही शिक्षण घेत आहेत. पीर महंमद यांचा हा व्यवसाय सर्वांना खन्या अर्थाने स्वच्छ, सामाजिक व आर्थिक दृष्टीनेही स्वच्छतेतून समृद्धीकडेच जाणारा मार्ग दाखवितो. पीर महंमद यांचा हा व्यवसाय समाजातील तरुण बेरोजगारांना मार्गदर्शक ठरणारा आहे. प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून कर्ज घेवून तरुणांनी स्वयं रोजगार उभारले पाहिजेत, असे आवाहन ते तरुणांना करतात.

पठाण पीर महंमद

₹ मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

मुद्रा : तरुणांना सन्मार्गाला लावणारी योजना

स ईद खान हा तरुण नांदेड जिल्ह्यातील देगलूरचा राहणारा. वडील एक छोटेसे जनरल दुकान चालवून कुटुंबाची उपजिविका भागवतात. अशा परिस्थितीत बारावीपर्यंतचे शिक्षण झाल्यानंतर २००५ मध्ये सईद रोजगाराच्या शोधात लातूरस्थित नातेवाईकांकडे आला. काही दिवस त्याने लातूरच्या गंजगोलाईत स्कूल बँग विक्रीचा व चैन दुरुस्तीचा व्यवसाय थाटला. फुटपाथवर थाटलेल्या या व्यवसायातून अपेक्षीत उत्पन्न मिळत नसल्याने त्याने नवा व्यवसाय शोधण्याचा निर्णय घेतला. त्यावेळी त्याला उबदार कपड्यांचा हंगामी व्यवसाय सुरु करण्याची कल्पना सुचली ती त्याने अपल्या अनुभवी नातेवाईकांना बोलून दाखवली. त्यांनीही सईदला सकारात्मक प्रतिसाद देवून हा व्यवसाय सुरु करण्यास पाठिंबा दिला. हिवाळ्यात उबदार कपड्यांचा धदा गांधी चौकातल्या फुटपाथवर दिवसभर उभा टाकून तो करतो. थंडीचा काळ संपल्यानंतर उबदार कपड्यांच्या व्यवसायातील उलाढाल थांबते. त्यामुळे पैशांची आवक कमी होते, हे लक्षात आल्यानंतर सईदनने आणखी कांहीतरी जोडधंदा करण्याचा विचार केला. परंतु, त्यासाठी त्याच्याकडे खेळते भांडवल नव्हते. त्याचा एक मोठा भाऊ लातूरच्या एका ऊर्टू शाळेत नोकरीला असून तो भावाकडे राहतो. बाजारात फिरताना काही मित्रांकडून त्याला प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची

माहिती मिळाली. कुठलेही तारण व जामीन न घेता बँक या योजनेतून बेरोजगारांना कर्ज देते, ही माहिती ऐकून त्याने भावाला घेवून बँक गाठली. बँकेने त्याला किंशोर गटातून अर्थसहाय्य केले. त्या पैशातून सईदने गारमेंट व्यवसाय सुरु केला. पटेल नगर भागात राहणारा हा तरुण आता आपल्या दुचाकीवर कपड्याच्या बँगा अडकवून गावोगावी फिरून व्यवसाय करीत स्वाभिनाने पैसा कमावतोय. मुरुड, अंबाजोगाई, रेणापूर या मोठ्या गावांसह छोट्या खेडोपाड्यात जावून त्या ठिकाणाच्या लोकांना स्वस्तात कपडे उपलब्ध करून देतो. हैद्राबादसारख्या शहरातून तो माल खरेदी करतो. या व्यवसायातून तो स्वतःच्या पायावर खंबीरपणे उभा राहिला आहे. इतकेच नव्हे तर अन्य एक-दोघांना त्याने आपल्या या व्यवसायात सहभागी करून त्यांनाही रोजगार उपलब्ध करून दिला आहे. नाईट पॅट, टी-शर्ट, जीन्स, बनियन, अंडरवेअर अशी निरनिराळी रेडीमेड वस्त्रे विकण्याच्या या व्यवसायाबोरच तो थंडीच्या दिवसांत स्वेटर विक्रीचाही व्यवसाय करतो. प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून मिळालेल्या कर्जामुळे आपण आपल्या पायावर स्वाभिनाने उभा राहून छोटासाच का असेना पण स्वतःच्या मालकीचा व्यवसाय थाटल्याचे समाधान सईदच्या चेहन्यावर स्पष्ट जाणवते.

सईद खान

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

तोडकरी उद्योगाला आली भरभराटी

विजय शाखेची पदवी प्राप्त केलेल्या संगमेश्वर तोडकरी यांना व्यवसाय तर थाटायचा होता पण कमी भांडवलात मोठा. सुरुवातीला तोडकरी यांनी 'तोडकरी कार्पोरेट अॅण्ड फायनान्शीयल सर्विसेस प्रा.लि.' नावाची फर्म नोंदणीकृत केली. त्यानंतर अवघ्या लाखभर रूपयांची गुंतवणूक करून हा सेवा व्यवसाय सुरु केला. यामध्ये फायनान्शीयल सर्विसेस, म्युचुअल फंड, डिजीटल सिंग्रीचर सर्टिफीकेट, स्टॉक ब्रोकिंग, ई-टेंडर, सॉफ्टवेअर सर्विसेस आदी सेवांचा समावेश आहे. या फर्ममध्ये सुमारे १२ ते १५ जणांना रोजगाराची संधी उपलब्ध झाली आहे. २०१४ साली सुरु झालेल्या या व्यवसायाची वाढ करण्यासाठी त्यांना पैशाची गरज होती. अशातच त्यांना माध्यमातून प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची माहिती मिळाली. सोपी कागदपत्रे, जामीन नाही, तारण नाही अशा योजनेत अर्ज केल्यानंतर अवघ्या १० दिवसांत त्यांना किंशोर गटातून आयडीबीआय बँकेने कर्ज उपलब्ध करून दिले. नवीन व्यवसायासाठी कोणीच कर्ज आणि भागभांडवल देत नाही. परंतु या योजनेमुळे आपल्या व्यवसायाला सहज व मोठा हातभार लागल्यामुळे तोडकरी उद्योग मोठ्या यशाच्या दिशेने झेपावत आहे. भविष्यात मोठा व्यवसाय पाहून व बॅलेन्सिंग पाहून अनेक बँका भरपूर कर्ज देण्यासाठी पुढे येतील. परंतु व्यवसायाच्या पायाभरणीत ज्यांनी मदत केली. तीच खरी शिदोरी

असते. ही शिदोरी आमच्यासाठी प्रधानमंत्री मुद्रा योजनाच ठरली आहे. तोडकरी उद्योगाची जाळे आता देशभर पसरत आहेत. महाराष्ट्र, कर्नाटक, गुजरात, छतीसगड, मध्यप्रदेश या राज्यात सेवा कार्यालये सुरु असून येत्या ३ वर्षात देशातल्या सर्वच राज्यात उद्योगाच्या कार्यकक्षा रुदावण्याचा संगमेश्वर तोडकरी यांचा मानस आहे. या व्यावसायावर 'सेबी'चे पुर्ण नियंत्रण असल्यामुळे ग्राहक पुर्णपणे सुरक्षित असल्याचा दावा तोडकरी करतात. लाखभर रूपयांच्या गुंतवणूकीतून सुरु झालेल्या व्यवसायात ५० हजारांवर अधिक ग्राहक जोडले असून ३०० एजन्सी कार्यरत आहेत. मराठवाड्यात रिटेल बेसवर मोठ्या प्रमाणात काम सुरु आहे. येत्या ३ वर्षात १०० कोटीची गुंतवणूक, ७०० लोकांना रोजगार आणि वर्षाला १० लाख रूपये आयकर भरेल, इतक्यापर्यंत हा व्यवसाय मोठा करण्याचा संकल्प तोडकरी यांनी केलाय. शिक्षणानंतर तरुणांसमोर रोजगाराचा मोठा प्रश्न उभा राहतो. सरकारी नोकच्यांचे प्रमाण फारच कमी झाले आहे. खाजगी क्षेत्रातही नोकरीच्या संधी कमी झाल्या आहेत. अशा स्थितीत स्वतःच्या पायावर उभा राहण्यासाठी स्वयंरोजगाराची गरज असते. मात्र उद्योग-धंदा करण्यासाठी पैसा नसतो. तरुणाईला भेडसावणारा हाच प्रश्न लक्षात घेवून प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी आखलेली मुद्रा योजना बेरोजगारीचा प्रश्न सोडवणारी महत्वाकांक्षी ठरल्याचे ते सांगतात.

संगमेश्वर तोडकरी

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

मुद्रा योजनेमुळे मजूर बनला मालक

शिंगण अवधे दहावीपर्यंतचे. दहावीनंतर सार्वजनिक बांधकाम खात्याच्यावतीने घेण्यात येणारी लाईट फिटींग परिक्षा पास झाल्यानंतर एका गुत्तेदाराकडे लाईट फिटींग मजूर म्हणून काम करणारे नंदकिशोर मेनकुदळे आज प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेमुळे एका फर्मचे मालक म्हणून नावारूपाला आले आहेत. नंदकिशोर हे मुळचे लातूर तालुक्यातील बामणी गावचे रहिवासी. मोलमजुरी करून कुटुंबाचा उदरनिर्वाह भागवणाऱ्या आई-वडिलांना नंदकिशोर यांना दहावीनंतरचे शिक्षण देणे झेपले नाही. त्यामुळे त्यांचे शिक्षणाचे स्वप्न अधुरे राहिले. आई-वडीलांसोबत मोलमजुरी करीत नंदकिशोर यांनी लाईट फिटींगची परीक्षा दिली. ही परीक्षा पास झाल्यानंतर त्यांनी पीडब्ल्यूडीकडून लाईट फिटींगचा परवाना काढला. गावी रोजगार मिळत नसल्याने ते पुण्याला गेले. सुमारे १० वर्षे पुण्यात एका इलेक्ट्रीक दुकानात काम करीत अनुभव घेतला. १९८९ साली लग्र झाल्यानंतर पुढे पुण्याला न जाता येथेच लाईट फिटींगचे काम एका खाजगी गुत्तेदाराकडे सुरु केले. कामाच्या निमित्ताने ते पल्नीसह लातुरात स्थायिक झाले. दुसऱ्याकडे मजुरीचे काम करीत करीत स्वतःच व्यवसाय सुरु करण्याचे त्यांनी ठरवले. परंतु भांडवलाअभावी त्यांच्या स्वप्नांना बळ मिळत नव्हते. इंडियन बँकेत त्यांचे बचत खाते होते. त्यानिमित्ताने बँकेत गेल्यानंतर त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेबद्दल

माहिती मिळाली. नंदकिशोर यांची काम करण्याची प्रामाणिक इच्छा लक्षात घेवून बँकेने त्यांना प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून कर्ज उपलब्ध करून दिले. त्यातूनच त्यांनी लाईट फिटींगसाठी लागणारे साहित्य खरेदी करून ते स्वतःच्या फर्मचे मालक झाले. इतर दोन फिटर तरुणांना सोबत घेवून ते आज स्वतःचा व्यवसाय करीत आहेत. त्यांना दोन मुले व दोन मुली असून आपल्या वाट्याला आलेले दारिद्र्य लेकरांच्या वाट्याला नको म्हणून मिळेल तितक्या पैशातून बचत करून लेकरांना शिक्षीत केले. एक मुलगा बी.एसस्सी. ऑप्टोमॅटरी करून एका नामांकित रूग्णालयात असिस्टेंट म्हणून नोकरी करतोय. दुसरा मुलगा सोलापुरला अभियांत्रिकीच्या तिसऱ्या वर्षात शिकतोय. एक मुलगी एमबीए झाली असून दुसरी पॉलिटेक्नीकचे शिक्षण घेत आहे. केवळ मोलमजुरी करून लेकरांच्या शिक्षणाकडे लक्ष दिल्यामुळे व्यवसायात म्हणावी तशी प्रगती करता आली नाही. सुदैवाने गेल्या दोन वर्षांपुर्वी प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून मिळालेल्या कर्जामुळे त्यांच्या व्यवसायाला खरा आकार आला. स्वतःचा मालकी व्यवसाय थाटात सुरु करीत नंदकिशोर मेनकुदळे आज लातूरसारख्या शहरात पल्नी व मुलाबाळांसह सुखा-समाधानात विसावले आहेत. आपल्या कष्टाला प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची साथ लाभल्यामुळेच एक मजूर मालक होवू शकला, अशा शब्दात आपल्या व्यावसायीक प्रगतीचे श्रेय ते प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेला देतात.

नंदकिशोर मेनकुदळे

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

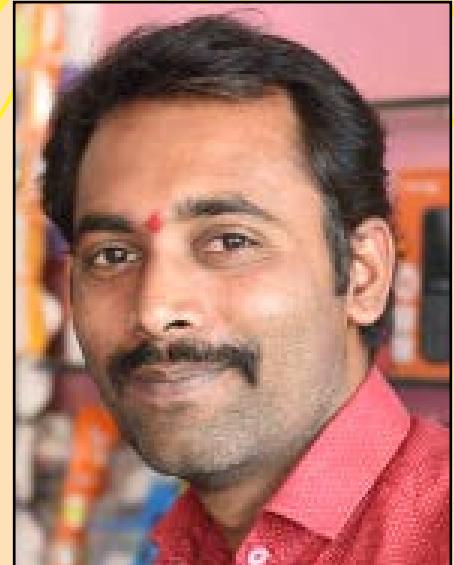

सावकारी पाशातून मुक्त करणारी मुद्रा योजना

लतूरच्या कब्बा रोडवर मंगल मोबाईल शॉपी या नावाने व्यवसाय करणाऱ्या जितेंद्र कुर्ले या तरुणाची कौटुंबिक पाश्वर्भुमी थळक करून सोडणारी आहे. जितेंद्र हा आई-वडीलांचा एकुलता एक मुलगा. जितेंद्रला कळत नसेल इतक्या लहान वयात आई-वडीलात कायमचा दुरावा आला आणि ते एकमेकांपासून दुर गेले. जितेंद्रला वडीलाचे छत्रच लाभले नाही. आईने जितेंद्रला पोटाशी घेवून आपल्या एकाकी संसाराची झुंज सुरु केली. जितेंद्रला शाळेत घातले. तो सातवीत शिकत असताना आईचेही अकाली निधन झाले. पित्याला पाहिलेच नाही. होते त्या आईचेही छत्र हरवल्यानंतर पोरक्या झालेल्या जितेंद्रचा सांभाळ आजी (आईची आई) आणि मावशीने केला. जितेंद्रसाठी आजी आणि मावशीच आई-वडील ठरले. गरिबी परिस्थितीतही आजीने त्याला १२वी पर्यंत शिकवले. त्यापुढे शिकवणे शक्य नसल्यामुळे जितेंद्रची ज्ञानगंगा तेथेच थांबली. पोट भरून खाण्यासाठी अंगी काही तरी कला असावी म्हणून त्याने मोबाईल दुरुस्तीचा डिप्लोमा केला. परंतु त्यावेळी स्वतःचा व्यवसाय सुरु करणे भांडवलाअभावी शक्य नसल्याने त्याने एका मेडिकल दुकानात नोकरी धरली. ५ वर्षे नोकरी केल्यानंतर २०११मध्ये एका खाजगी सावकाराकडून ५० हजार रुपये व्याजाने

काढून सीडी कॅसेट विक्रीचा व्यवसाय सुरुकेला. परंतु त्यात त्याला बरकत आली नाही. आपल्या अंगी जी कला आहे त्या कलेचा वापर करीत मोबाईल दुरुस्तीचा व्यवसाय सुरु करण्यासाठी तो प्रयत्नशील होता. परंतु, पैसा नव्हता. एका खाजगी फायनान्समधून थोडेसे पैसे अधिक व्याजाने घेवून त्याने आपल्या व्यवसायाचा श्रीगणेश केला. फायनान्सचे व्याज भरण्यातच त्याच्या व्यवसायाची प्रगती खुंटली. अशा वेळी इंडियन बँकेने त्याला प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून कर्ज देण्याची तयारी दर्शवली. त्यासाठी लागणारी कागदपत्रे दिल्यानंतर कुठल्याही तारण व जामीनाशिवाय त्याला बँकेने कर्ज दिले. त्यातून त्याने खाजगी फायनान्सचे देणे सारून उरलेल्या रक्कमेतून आपल्या व्यवसायात प्रगती साधली. मोबाईल दुरुस्ती, विक्री, रिचार्ज व इतर असेसरीजच्या या व्यवसायात जितेंद्र आता खंबीरपणे उभा ठाकला आहे. सुरुवातीला घेतलेले मुद्राचे शिशू गटातील कर्ज फेडून तो आता किशोर गटातील कर्ज घेण्याच्या व त्यातून आपला बिझनेस वाढवण्याच्या तयारीत आहे. प्रधानमंत्री मुद्रा योजना म्हणजे सामान्य व्यावसायीकांना सावकारी कर्जाच्या पाशातून मुक्ती करणारी व बेरोजगारांना स्वतःच्या पायावर उभा करून स्वाभिमानी जीवन देणारी योजना असल्याचे जितेंद्र सांगतो.

जितेंद्र नागनाथ कुले

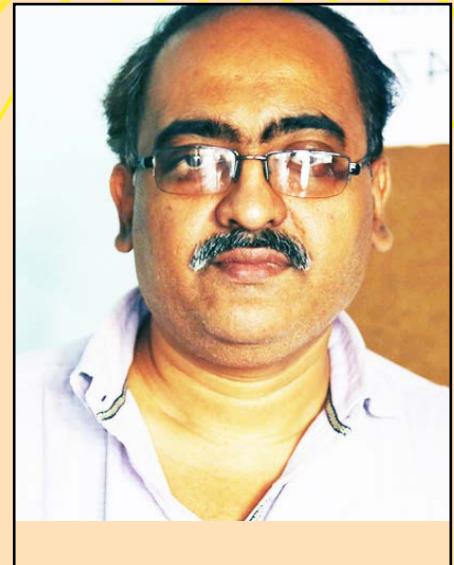

बेरोजगारांसाठी वरदान ठरतेय मुद्रा योजना

एखाद्य सरकारी योजनेचा ऑनलाईन फॉर्म भरायचा झाल्यास किंवा इंटरनेटवरून जगाच्या कानाकोपन्यातली कोणतीही माहिती मिळवायची म्हटल्यास लातूरच्या आदर्श कॉलनी परिसरातील नागरिक व विद्यार्थ्यांसमोर चित्र उभा राहते ते आकाशदीप सायबर कॅफेचे. लिहता वाचता येणे म्हणजे साक्षर झाले ही बाब आता कालबाह्य ठरली आहे. कारण अत्याधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात आज ज्याला संगणक येत नाही तो निरक्षर समजला जातो. नेमकी हीच बाब हेरून पंधरा वर्षांपुर्वी माधव मगर यांनी सायबर कॅफे हा व्यवसाय आदर्श कॉलनी परिसरात सुरु केला. त्या काळात उपलब्ध साधन सामग्रीवर थाटलेल्या या व्यवसायाच्या क्षेत्रात बदलत्या काळानुसार प्रचंड क्रांती झाली. जुनी साधने कालबाह्य ठरू लागली. त्यामुळे नवनवीन सॉफ्टवेअस्सह संगणक प्रणाली उपलब्ध करून व्यवसायाला अधुनिक टच देण्याचा प्रयत्न सुरु असतानाच माधव मगर यांचे अर्धांगवायूच्या झटक्याने निधन झाले. तेंव्हा या संपुर्ण व्यवसायाची जबाबदारी त्यांचा मुलगा मुकुंद मगर यांच्यावर पडली. केवळ व्यवसायाचीच नव्हे तर कुटुंबाचीही जबाबदारी मुकुंद यांच्यावर आली. आर्थिक परिस्थिती बेताचीच असल्यामुळे व्यवसायाला अधुनिक रूप घायचे कसे? हा प्रश्न त्यांच्यासमोर होता. तरीही हल्लुहळू व्यवसायाचा हा गाडा असाच सुरुठेवून येतील तशी कामे करीत

कुटुंबाचे आर्थिक ओङ्गे ते वाहत होते. हा व्यवसाय संपुर्णपणे माहिती तंत्रज्ञानावर अवलंबून असल्याने या क्षेत्राच्या कार्यकक्षा जशा रुंदावल्या आणि उंचावल्या, त्याच रितीने आपल्या व्यवसायातही बदल करणे गरजेचे असल्याचे लक्षात घेवून मुकुंद यांनी भांडवली पैसा उभारण्यासाठी प्रयत्न सुरु केला. नेमके त्याचवेळेला प्रधानमंत्री मुद्रा योजना त्यांच्या मदतीला धावून आली. त्यांच्या व्यवसायाची बैठक लक्षात घेवून बँकेने त्यांना किंशोर गटातून त्यांच्या पात्रतेप्रमाणे कर्ज उपलब्ध करून दिले. त्यातून त्यांनी नवे कोरे ११ संगणक, डोरॉक्स कम प्रिंटर, स्कॉनर खरेदी करून आपल्या व्यवसायाला बदलत्या अधुनिक प्रवाहात आणले. आज त्यांचे सायबर कॅफे तरुणाईनी कायम फुललेले असते. कुठलीही माहिती मिळवून ती डाऊनलोड करायची असेल किंवा सरकारच्या नविन धोरणानुसार पेपरलेस फॉर्म भरायचा झाल्यास आदर्श कॉलनी परिसरातील नागरिक, तरुण व विद्यार्थ्यांना आकाशदीप सायबर कॅफेची आठवण होते. बदलत्या जनरेशननुसार व्यवसायात बदल नाही केल्यास आजच्या स्पर्धेत आपण टिकूच शकत नाही. स्पर्धा करायची झाल्यास झानाला भांडवलाची गरज असते. अशा वेळी प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या संकल्पनेतून साकारलेले प्रधानमंत्री मुद्रा योजना बेरोजगारांसाठी वरदान म्हणून पुढे आली आहे, अशा शब्दात मुकुंद मगर यांनी या योजनेबद्दल आपली भावना व्यक्त केली.

मुकुंद माधव मगर

दूध विक्रेता बनला यशस्वी उद्योजक

एलजी'या नामांकित कंपनीच्या लातूर जिल्हा सर्विस सेंटरचे मालक म्हणून ज्या तरुणाचे यशस्वी उद्योजक म्हणून नाव घेतले जाते ते रुकमोद्दिन युनुस शेख हे केवळ दहावी पास. रुकमोद्दिन मुळचे लातूरचे रहिवासी असून त्यांचा जन्म अत्यंत सामान्य शेतकरी कुटुंबातला. शहरापासून जवळच साडेचार एकर जमिनीत राब राब राबून आपल्या कुटुंबाची गुजराण करणाऱ्या युनुस शेख यांना तीन मुले. त्यातला पहिला मुलगा रुकमोद्दिन. घरची अत्यंत गरिबीची परिस्थिती असल्याने प्राथमिक शिक्षण घेत घेत रुकमोद्दिन दूध विक्रीचा व्यवसाय करायचा. गरिबीमुळे जास्त शिकता न आल्याचे दहावी होताच रुकमोद्दिनने रोजगाराच्या शोधात भिंवंडी गाठली. तेथे एका कंपनीत फ्रीज दुरुस्तीचे काम शिकले. त्यानंतर गावी परतलेल्या रुकमोद्दिनने लातूरच्या एमआयडीसीत रुद्रा इंडस्ट्रीज या कंपनीत काही वर्ष काम केले. केवळ अनुभवाच्या शिदोरीवर रुकमोद्दिनने स्वतःचा छोटासा व्यवसाय सुरु केला. मुंबईहून जुने फ्रीज आणून ते दुरुस्त करून तो लातुरात विकायचा. साधारणत: १५ वर्षांपुर्वी फ्रीज, एसी, टि.व्हीची प्रचंड मागणी वाढली. त्याबरोबर त्या वस्तूंच्या दुरुस्तीचेही काम वाढले. काही वर्षे व्हिडीओकॉन कंपनीच्या वस्तूंचे रिपेअरिंग काम रुकमोद्दिन यांच्याकडे होते. २०१३

साली याच व्यवसायात मोठी प्रगती करण्याचा चंग बांधून रुकमोद्दिन यांनी हिंदूस्थान रेफ्रिजरेटर्स या नावाने आपली स्वतःची एक फर्म सुरु केली. व्यवसायाच्या वाढीसाठी त्यांना पैशांची अत्यंत निकड होती. यातच प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची त्यांना माहिती मिळाली. चौकशी करून त्यांनी सेंट्रल बँकेत कर्जासाठी अर्ज केला. त्यांच्या व्यवसायाची निकड लक्षात घेवून बँकेने त्यांना १० लाखांचे कर्ज प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून दिले. त्यानंतर त्यांच्या व्यवसायाची प्रगती उत्तरोत्तर सुरु झाली ती अद्याप सुरुच आहे. आज त्यांच्याकडे एलजी या नामवंत कंपनीचे लातूर जिल्ह्याचे सर्विस सेंटर आहे. याशिवाय अंबाजोगाई व परळी या दोन तालुक्यांचेही एलजी कंपनीचे काम त्यांच्याकडे असून या व्यवसायात रुकमोद्दिन यांच्यासह त्यांचे दोन भाऊ आणि इतर २५ जण काम करतात. अशा रितीने एके दिवशी स्वतःचा रोजगार शोधण्यासाठी मुंबईला गेलेले रुकमोद्दिन आज नामवंत उद्योजक म्हणून नावारूपाला आले असून त्यांनी अनेकांना रोजगार दिलाय. मुलांनी शिकून उद्योजक व्हावे, ही वडीलांची इच्छा प्रत्यक्षात पुर्ण करीत गरिबी परिस्थितीची जाणीव ठेवून रुकमोद्दिन यांची व्यावसायीक प्रगती जोमात सुरु आहे. प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेमुळे माझ्यासारख्या सामान्य माणसाला उद्योजक होता आले, असे रुकमोद्दिन सांगतात.

रुकमोद्दिन युनुस शेख

₹ मुद्रा
प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

शेतमजुराचा मुलगा झाला व्यवसायीक

सिध्देश्वर वैजनाथअप्पा निलंगेकर हे औंसा तालुक्यातील अलमला गावचे रहिवासी. वडील वैजनाथअप्पा सालगडी म्हणून दुसऱ्याच्या शेतात कष्ट करून आपल्या कुटुंबाची उपजीविका भागवायचे. त्यांची पत्नीही मोलमजुरी करून नवव्याच्या आर्थिक उत्पन्नाची बेरीज करत असत. त्यांना एक मुलगा व एक मुलगी. त्यातले एक म्हणजे सिध्देश्वर. सिध्देश्वर यांचे शिक्षण १२वी पर्यंतचे. हलाखीच्या परिस्थितीमुळे त्यांना पुढे शिकणे शक्य झाले नाही. रोजगारासाठी त्यांनी मामांच्या मदतीने थेट इंदौर (मध्यप्रदेश) गाठले. तेथे प्लास्टिकच्या कंपनीत सेल्समन म्हणून अनेक वर्षे काम केले. मामांनी अशीच एक प्लास्टिकची कंपनी लातुरात सुरु केली. त्यामुळे सिध्देश्वर यांचे पुन्हा लातूरला येणे झाले. लातूरच्या एमआयडीसीत मामाच्याच कंपनीत काही वर्षे सेल्सम नचे काम केले. २००६ साली स्वतःच काही तरी केले पाहिजे या उद्देशाने त्यांनी प्लास्टिक कारखान्यातील कामाचा अनुभव गाठीशी घेवून छोटेसे प्लास्टिक दुकान सुरु केले. व्यवसाय मोठा करण्यासाठी पैसा नव्हता. एका खाजगी बँकेने त्यावेळी त्यांना १ लाखाची मदत केली. परंतु, जास्त व्याजदरामुळे ते कर्ज फेडायला बराच काळ गेला. नवीन कर्जसाठी ते अनेक बँकांचे

उंबरठे झिजवत फिरत असताना त्यांना महाराष्ट्र ग्रामीण बँकेने प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून ९ लाखांचे अर्थसहाय्य केले. त्यातून त्यांनी आपल व्यवसाय जोमात वाढवला. पत्नी शिवकन्या याही घरगुती साडी विक्रीचा व्यवसाय करून पतीच्या कमाईत भर टाकतात. त्यांना एक मुलगा व एक मुलगी असून त्यांच्याही शिक्षणाचा खर्च वाढला असताना आणि दुसरीकडे कुठेच कर्ज मिळत नसताना प्रधानमंत्री मुद्रा योजना आपल्या मदतीला धावून आल्याचे निलंगेकर निसंकोचपणे सांगतात. त्यांच्या व्यवसायातून आज इतरही तीन-चार लोकांना रोजगार मिळाला आहे. एका शेतमजूर कुटुंबात जन्मलेले सिध्देश्वर निलंगेकर आज लातूरच्या बाजारपेठेत एक नामवंत व्यावसायिक म्हणून ओळखले जातात. छोटासा धंदा पुर्वीचाच असला तरी तो मोठा करून आज माझ्या कुटुंबाची जी प्रगती झाली आहे, ती केवळ प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेमुळेच झाल्याची निलंगेकर सांगतात. ही योजना छोट्या व्यावसायिकांसाठी मोठी दिलासाजनक ठरली आहे. विनातारण व विनाजामिन हे या योजनेचे प्रमुख वैशिष्ट बेरोजगार तरुणांसाठी फारच आशाजनक असून प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेत रोजगार उपलब्धतेचे महाद्वार ठरले आहे.

सिध्देश्वर वैजनाथअप्पा निलंगेकर

मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

शशीकलांच्या चहाला 'मुद्रा'चे 'शिवकवच'

लातूर ही आज शिक्षणाची पंढरी म्हणून ओळखली जाते. शिक्षणाचा लातूर पॅटर्न राज्यात आणि देशातच नव्हे तर जगाच्या कानाकोपचात पोहचलाय. याच लातूर शिक्षण पॅटर्नला जन्म घालणाऱ्या राजर्षी शाहू महाविद्यालयात शिकून जगभरात अनेक हुद्यांवर असलेल्या माजी आणि सध्या शिकत असलेल्या विद्यार्थ्यांना 'शिवकवच' चहाची चव ठाऊक नाही, असे होवूच शकत नाही. बाजूलाच अनेक राष्ट्रीयकृत बँकांची कार्यालये असून त्यामध्ये गेल्या काही वर्षांत येवून गेलेल्या व आता कार्यरत असलेल्या अधिकाऱ्यांचाही फेवरेट चहा म्हणजे 'शिवकवच' आणि शिवकवच चहा म्हणजे शशीकला मावशी आणि शिवराजअप्पा प्रत्येकाच्या नजरेसमोर येतात. निलंगा तालुक्यातील उस्तुरी गावचे शिवराज जावळे रोजगाराच्या निमि ताने १९८७ साली लातूरात आले. तब्बल २२ वर्षे एका चहाच्या हॉटेलात त्यांनी नोकरी केली. १९९० साली त्यांचा लातूर येथील शशीकला यांच्याशी विवाह झाला. त्यांना दोन अपत्ये आहेत. पहिली मुलगी वाणिज्य शाखेचे पदयुत्तर शिक्षण घेत असून मुलगा बारावीत शिकतोय. शिवराज जावळे यांची छोटीशी चहाची टपरी असून त्यावरच या कुटुंबाची उपजिवीका सुरुआहे. वाढती महागाई आणि मुलांचा शैक्षणिक खर्च यावर भागवणे त्यांना शक्य होत नव्हते. कारण टपरी व चहासाठी संपुर्ण साहित्य भाड्याचे. भाडे देवून खर्च वजा जाता शिळ्क रक्कम अत्यंत तुटपुंजी असायची. थोडेसे

शिक्षण झालेल्या शशीकला यांना शिक्षणाचे फार महत्व. आपले तर जीवन असेच खस्ता खात जात आहे. मुलांनी खुप शिकावे, मोठे व्हावे अशी शशीकला व शिवराज जावळे यांची मनोमन इच्छा. त्याचबरोबर व्यवसायात लागणारे सर्व साहित्य स्वतःच्या मालकीचे असावे, अशीही त्यांची इच्छा. परंतु, पैसा आणायचा कोटून? रहायला स्वतःचे घर नाही. किरायाच्या खोलीत राहून रस्त्यावर छोटासा व्यवसाय करून संसार चालवणाऱ्या या कुटुंबाला उधार-उसनवारी कोण देणार? कोणती बँक, कशाच्या गॅर्टीवर कर्ज देणार? हे प्रश्न कायम डोक्यात घेवून चहाची ऑर्डर घेवून फिरणारे शिवराज जावळे व स्टॉलवर चहा विकणाऱ्या शशीकला यांना चहा पिण्यासाठी आलेल्या बँक कर्मचाऱ्याकडून विनातारण, विनाजामीन प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेची माहिती मिळाली. तेंव्हा त्यांनी बँकेत जावून अधिकाऱ्यांना कर्जाची विचारपूस केली. रोज डोऱ्यासमोर मोरुया कष्टाने व्यवसाय करताना पाहून बँकेने शशीकला जावळे यांच्या शिवकवच टी स्टॉल या व्यवसायाला प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेतून त्यांच्या पात्रतेप्रमाणे आर्थिक पाठबळ दिले. त्यातून त्यांनी अनेक वर्षांनंतर चहा स्टॉलचा हातगाडा व त्यासाठी लागणारी भांडी, गॅस व इतर साहित्य स्वतःच्या मालकीची विकत घेतली. फार मोठा व्यवसाय नसला तरी छोट्याशा व्यवसायातून आज जावळे कुटुंब सुखी-समाधानाने आपली आर्थिक उन्नती करीत आहे.

शशीकला शिवराज जावळे

या बँकांतून मिळेल मुद्रा योजनेचे कर्ज

स्टेट बँक ऑफ इंडिया	युको बँक
बँक ऑफ बडोदा	युनियन बँक ऑफ इंडिया
बँक ऑफ इंडिया	विजया बँक
बँक ऑफ महाराष्ट्र	अलाहाबाद बँक
कॅनरा बँक	सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया
कॉर्पोरेशन बँक	इंडियन ओव्हरसीज बँक
देना बँक	महाराष्ट्र ग्रामीण बँक
आयडीबीआय बँक	आंध्र बँक
इंडियन बँक	ऑक्सिस बँक
ओरीएंटल बँक ऑफ कॉमर्स	एचडीएफसी बँक
पंजाब नेशनल बँक	आयसीआयसीआय बँक
सिंडिकेट बँक	रत्नाकर बँक

कैशल्य तुमचे...
अर्थसहाय्य आमचे...!

लातूर जिल्ह्यातील मुद्रा कर्ज वाटपाचा तपशिल

अ.क्र.	गट	लाभार्थी संख्या	कर्ज वाटप रकम (कोटीत)
१.	शिशु	८४५	२३.२९
२.	किशोर	२४०६	५५.८१
३.	तरुण	५१८	४४.७५
एकूण		११३६९	१२३.८४

मा.ना.श्री.सुधीर मुनगंटीवार

• मंत्री(वित्त व नियोजन) महाराष्ट्र शासन •

यांचे अध्यक्षतेचे

जिल्हा वार्धनिकी

मुद्रा

प्रधानमंत्री मुद्रा योजना

मुद्रा कर्ज योजनेचे स्वरूप

- ▶ शिशु : कर्ज रु. १० हजारांपासून रु. ५० हजारांपर्यंत
- ▶ किशोर : कर्ज रु. ५० हजारांपासून रु. ५ लाखांपर्यंत
- ▶ तरुण : कर्ज रु. ५ लाखांपासून रु. १० लाखांपर्यंत

विना तारण व विना जामीन कर्ज उपलब्ध

अधिक माहितीसाठी नजीकच्या बँक शाखेशी संयर्क साधा

किंवा टोल फ्री नं. १८००-११-०००-१ / १८००-१८०-११-११

प्रकाशक - मुद्रा बँक योजना समन्वय समिती, लातूर